

## บทที่ 2

### เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาสาระดังนี้

1. ทฤษฎีเบื้องต้นเกี่ยวกับพัฒนาการของวินัยในตนเอง
2. ความหมายของควมมีวินัย
3. ความหมายของความรับผิดชอบ
4. ความหมายของความขยันหมั่นเพียร
5. ความหมายของการประหยัดและออม
6. ความหมายของความซื่อสัตย์
7. แนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม วินัยในตนเองของนักเรียนในสถานศึกษา
8. การเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม วินัยในตนเองของนักเรียน
9. การพัฒนาเพื่อเสริมสร้างวินัยในตนเอง
10. บทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมวินัยนักเรียน
11. กลยุทธ์ในการพัฒนา
12. บริบทของโรงเรียนชุมชนยอดแก่งสงคราม
13. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ
14. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 14.1 งานวิจัยภายในประเทศ
  - 14.2 งานวิจัยต่างประเทศ

#### 1. ทฤษฎีเบื้องต้นเกี่ยวกับพัฒนาการของวินัยในตนเอง

ลักษณะ “วินัยในตนเอง” มีความสำคัญต่อการแสดงออกทางจริยธรรมและคุณธรรมของบุคคลมาก และอาจจำสำคัญมากกว่าลักษณะทางความรู้ดีชั่ว และความสามารถกระทำดีกระทำชั่วด้วย ฉะนั้นการให้ความสนใจเกี่ยวกับกำเนิดและการเจริญเติบโตของจิต ลักษณะการมีวินัยแห่งตนจำเป็นสิ่งจำเป็นในเรื่องนี้ นักจิตวิทยาพัฒนาการได้ให้ความสนใจมานานแล้วมีความเห็นว่า

ความมีวินัยแห่งตน หรือความสามารถควบคุมตนเองอย่างถูกต้องเป็นหลักของพัฒนาการทางจิตของบุคคล นั่นคือ ความมีวินัยในตนเองเป็นลักษณะสำคัญของผู้ที่บรรลุวุฒิภาวะทางจิต

วินัย เป็นคุณลักษณะของการจัดระบบภายในตนเอง หรือการควบคุมภายในตนเอง (Internal Control) ซึ่งแต่ละบุคคลจะพัฒนาไปตามการรับรู้ของตน โดยบางครั้งก็ไม่ขึ้นอยู่กับบุคคลอื่นในการกำหนดว่าเด็กจะเป็นอย่างไรต่อไปนั้น การควบคุมภายในตนเองสำคัญกว่าความต้องการ การมองเห็นและการยอมรับของบุคคลอื่นต่อการแสดงออกของเด็ก (กรมวิชาการ. 2542 : 27 ; อ้างอิงมาจาก Thomas L. Hoppleins. 1955 : 377) แบบของวินัยที่ได้ผลและมั่นคง ซึ่งเราต้องการให้เกิดในตัวบุคคล คือ วินัยในตนเองที่มีรากฐานมาจากการควบคุมภายในตนเองและภายนอกตน

การควบคุมภายในตน เช่น การดูแลที่สม่ำเสมอแต่การบังคับและการลงโทษ ซึ่งเป็นการควบคุมภายนอกจะช่วยปลูกฝังในตนเองได้เพียงเล็กน้อย (กรมวิชาการ. 2542 : 27 ; อ้างอิงจาก David P. Ausubel. 1965 : 459)

การพัฒนาความรู้สึกผิดชอบซึ่งเป็นทางให้บุคคลเกิดอาการควบคุมตนเองจากภายใน (Internal Control) หรือเกิดวินัยในตนเองเป็นกระบวนการที่ค่อยเป็นค่อยไป ต้องอาศัยการแนะนำอบรมสั่งสอนจากผู้อื่นตั้งแต่เยาว์วัย ดังที่ Crow (กรมวิชาการ. 2542 : 27 ; อ้างอิงมาจาก Crow. 1962 : 398) กล่าวว่า เด็กจะพัฒนาการบังคับตนเองได้โดยได้รับการแนะนำอย่างดี

ในวัยเด็กให้เด็กเข้าใจบทบาททางสังคม และจากการดูแลและเลียนแบบอย่างปฏิบัติกันจะทำให้เด็กสามารถตระหนักถึงความจำเป็นในการทำตามสังคม เด็กจะได้รับความรู้เหล่านี้มิใช่เฉพาะจากผู้ใหญ่เท่านั้น แต่ได้รับจากเพื่อนของเขาด้วย องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความมีวินัยในตนเองของบุคคลอย่างหนึ่งก็คือ บิดามารดา และสังคมที่มีคนอยู่รวมทั้งการอบรมเลี้ยงดูและวัฒนธรรมในสังคม (กรมวิชาการ. 2542 : 27 ; อ้างอิงมาจาก John F. Ohles. 1970 : 234 ส่วน Doyle ความเป็นพลเมืองดีเป็นวิถีทางของชีวิต ซึ่งเริ่มต้นมาที่บ้านและจะพัฒนาอย่างดีที่สุด

ในระยะเริ่มแรกของชีวิตบิดามารดาที่มีวินัยในตนเองจะเป็นผู้ที่ให้ตัวอย่างแก่เด็กทั้งโดยการกระทำ การพูด และความรู้สึกซึ่งแสดงให้เห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อการเกิดวินัยในตนเอง จากการสังเกตพฤติกรรมของพ่อแม่พบว่าความใส่ใจซึ่งกัน และกันระหว่างพ่อแม่กับลูก การให้ความรักของพ่อแม่ เป็นการฝึกวินัยที่ได้ผล และทำให้เด็กมีพัฒนาการด้านความรู้สึกผิดชอบสูง (กรมวิชาการ. 2542 : 28 ; อ้างอิงมาจาก P.E Secard. 1964 : 19) และจากผลการวิจัยของ (กรมวิชาการ. 2542 : 28 ; อ้างอิงมาจาก Mussen. 1969 : 335-341) พบว่า การฝึกวินัยให้แก่เด็ก โดยการให้เหตุผลและให้ความรักเป็นวิธีการฝึกวินัยที่ได้ผลที่ดีที่สุด และช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางสมองของเด็กวิธีนี้จะทำให้เด็กมีวินัยในตนเองสูงและ Leonard ให้ข้อคิดว่า พ่อแม่ ครู และผู้ใหญ่อื่น ๆ อาจจะเป็นผู้ที่ให้บทเรียนที่ดีแก่เด็กในการพัฒนาการบังคับตนเอง และในขณะที่เด็กก็อาจจะยับยั้งการพัฒนานั้นถ้าหากบุคคลเหล่านี้ไม่ได้สร้างบรรยากาศของความรัก และช่วยเหลือ

เด็กหรือมีการคาดหวังกับเด็กมากเกินไป สึกวินัยเข้มงวดเกินไปขาดความเข้าใจต่อความรู้สึกของเด็ก ซึ่งจะกลับกลายเป็นการสร้างปัญหาให้แก่เด็กและทฤษฎีที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของวินัยในตนเองมี 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีเมาเรอร์ (Mowrer) ว่าด้วยจุดกำเนิดของการควบคุมตน และทฤษฎีของเพคและฮาวิกเฮิสต์ (Peck and Havighurst) ว่าด้วยการพัฒนาการของแรงจูงใจทางจริยธรรม ซึ่งยึดการควบคุมของอีโก้เป็นหลัก

ทฤษฎีการเกิดวินัยในตนเอง

ความมีวินัยในตนเองเป็นคุณสมบัติสำคัญที่บุคคลควรจะมี เพราะผู้ที่มีวินัยในตนเองจะมีจริยธรรมประพฤติอย่างมีเหตุผล ไม่ก่อความวุ่นวายแก่สังคม การศึกษาทฤษฎีที่ว่าด้วยการเกิดวินัยในตนเอง จึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะทำให้ทราบว่ามีวินัยในตนเองมีที่มาอย่างไร เพื่อจะได้ปลูกฝังและพัฒนาให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลได้

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2523 : 63-65) ได้อธิบายถึงทฤษฎีการเกิดวินัยในตนเองโดยยึดแนวทฤษฎีที่สำคัญ 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีของเมาเรอร์ (Mowrer) ซึ่งว่าด้วยการกำเนิดของการควบคุมตนเองหรือความมีวินัยในตนเองและทฤษฎีของเพคและฮาวิกเฮิสต์ (Peck and Havighurst) ซึ่งว่าด้วยการพัฒนาการของแรงจูงใจทางจริยธรรม หรือความมีวินัยในตนเอง โดยยึดการควบคุมของอีโก้และซูปเปอร์อีโก้เป็นหลักซึ่งมีหลักการสำคัญดังต่อไปนี้ คือ

### 1.1 ทฤษฎีการเกิดวินัยในตนเองของเมาเรอร์ (Mowrer)

การเกิดวินัยในตนเองของบุคคลนั้น นักจิตวิทยาทั้งหลายเชื่อว่าจะต้องมีพื้นฐานมาตั้งระยะแรกเกิดจนกระทั่งเติบโตขึ้นมาสิ่งสำคัญ คือความสัมพันธ์ระหว่างทารกกับบิดา มารดา หรือผู้เลี้ยงดูอันจะเป็นทางนำไปสู่ความสามารถในการให้รางวัลตนเอง หรือความสามารถควบคุมตนเองเมื่อโตขึ้น ซึ่งเมาเรอร์ได้อธิบายว่าทารกหรือเด็กจะต้องเรียนรู้จากผู้เลี้ยงดูคน โดยที่การเรียนรู้นี้จะเกิดในสภาพอันเหมาะสมเท่านั้น การเรียนรู้ของเด็กทารกหรือเด็กนี้จะเกิดขึ้นหลายระดับ และมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1.1.1 บุคคลที่สำคัญต่อการเรียนรู้ของทารกหรือเด็ก คือ บิดา มารดา หรือ ผู้เลี้ยงดู ซึ่งเป็นผู้ที่มาบำบัดความต้องการของทารก เช่น หิวก็ได้ดื่มนม ร้อนก็ได้อาบน้ำ ยุงกัดก็มีผู้บดให้ ฯลฯ เมื่อทารกได้รับการบำบัดความต้องการก็จะรู้สึกสบายพอใจ และมีความสุข ความรู้สึกทารกนี้จะรุนแรงมาก และติดตรึงอยู่ในสำนึกของทารกไปจนเติบโตขึ้นการที่ทารกได้รับการบำบัดความต้องการจนรู้สึกสบาย พอใจและมีความสุขนั้น สิ่งที่เกิดควบคู่กับเหตุการณ์อยู่เสมอทุกครั้งก็คือการปรากฏตัวของบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูในขณะมาปรนนิบัติเด็ก การบำบัดความต้องการของคนกับบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูเป็นสิ่งที่ควบคู่กันเสมอในการรับรู้ของเด็กจึงถ่ายทอดมายังบิดามารดา ทำให้การปรากฏตัวของบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูคนซึ่งเมาเรอร์เชื่อว่าการรัก และพอใจบิดา

มารดานั้นจะต้องเกิดจากการเรียนรู้ เช่นนี้ โดยที่ความสุขความพอใจที่ได้รับการบำบัดต้องมาก่อน ถ้าไม่มีเหตุการณ์เช่นนี้ในเด็ก เช่น เมื่อหิวก็ไม่ได้กินหรือเมื่อกินยามไม่หิวเด็กก็จะไม่เกิดความสุขความพอใจ เด็กก็จะไม่มีรากฐานในการที่จะเรียนรู้ที่จะรักและพอใจบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูตน นั่นก็คือบุคคลที่สำคัญต่อการเรียนรู้เริ่มแรกของทารกหรือเด็กก็คือผู้เลี้ยงดูซึ่งอาจจะเป็นบิดามารดาหรือผู้อื่นก็ได้

### 1.1.2 ความรัก และความผูกพันของเด็กนำไปสู่การปฏิบัติตามคำอบรม

สั่งสอนหรือการเลียนแบบผู้ที่ตนรักและพอใจ กล่าวคือ จากความรักและพอใจของเด็กที่มีต่อบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดู จึงทำให้เมื่อบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูมีการอบรมสั่งสอนเด็ก หรือมีการกระทำหรือพูดจาอย่างไรเด็กก็จะเกิดการทำตามหรือเลียนแบบคำพูดหรือการกระทำตามที่บิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูสั่งสอน หรือตามที่เห็นบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูกระทำ ซึ่งการกระทำของเด็กเช่นนี้จะทำให้เขาเกิดความสุขความพอใจได้เอง อันเป็นลักษณะของผู้ที่ตนรักและพอใจ เช่น ถ้าเด็กเห็นผู้เลี้ยงดูสูบบุหรี่เสมอ เมื่อเด็กสูบบุหรี่บ้างก็จะมีความสุขความพอใจ เพราะเป็นลักษณะที่แสดงถึงการบรรลุนิติภาวะทางจิตของบุคคลนั้น โดยจะปรากฏขึ้นในเด็กปกติที่อายุประมาณ 8-10 ขวบ และจะพัฒนาต่อไปจนสมบูรณ์เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ฉะนั้นผู้ที่บรรลุนิติภาวะทางจิตอย่างสมบูรณ์จึงเป็นผู้ที่มีความสามารถที่จะควบคุมคนให้ปฏิบัติตามอย่างเหตุผลในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น ในการโต้ตอบเมื่อเกิดความคับข้องใจเมื่อเกิดความกลัวในการมีความรักและในการมีอารมณ์ต่าง ๆ ฯลฯ ส่วนผู้ที่ขาดวินัยในตนเองหรือขาดการควบคุมตนเองก็เพราะไม่ได้ผ่านการเรียนรู้ตั้งแต่วัยทารก จึงกลายเป็นบุคคลที่ขาดความยับยั้งชั่งใจในการกระทำ และกลายเป็นผู้ทำผิดกฎหมายของบ้านเมืองอยู่เสมอในรายที่รุนแรงอาจกลายเป็นอาชญากรเรื้อรัง หมด โอกาสที่จะแก้ไข

ดังนั้น จากทฤษฎีของเมารอร์ การเกิดวินัยในตนเองจนเป็นผู้ที่บรรลุนิติภาวะทางจิตนั้นจะต้องเริ่มต้นจากการเลี้ยงดูในวัยทารกอย่างมีความสุข ความอบอุ่นและผ่านการอบรมสั่งสอนหรือการเลียนแบบที่ดีงามจากผู้เลี้ยงดูตนเอง จึงจะพัฒนามาเป็นลักษณะที่เด่นชัดในจิตสำนึกของบุคคลนั้นและกลายเป็นพฤติกรรมที่ถูกต้องมีเหตุผลของบุคคลนั้น

### 1.2 ทฤษฎีแรงจูงใจทางจริยธรรมหรือความมีวินัยในตนเองของ เพคและแฮวิกเฮิสต์ (Peck and Havighurst)

เชื่อว่า การควบคุมของอีโก (Ego-control) และการควบคุมของซูเปอร์อีโก (Super Ego-control) ร่วมกันช่วยให้เกิดความต้องการแสดงพฤติกรรมเพื่อผู้อื่นอย่างสมเหตุสมผล นักทฤษฎีทั้งสองเห็นว่าพลังควบคุมของอีโก และซูเปอร์อีโกในระดับที่ไม่เท่ากัน อันเนื่องมาจากการได้รับความรู้ทางจริยศึกษาที่ทำให้ทราบถึงผลที่จะเกิดจากการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ในแต่ละบุคคลจะมีระดับไม่เท่ากันซึ่งจะส่งผลไปยังความมีวินัยในตนเองหรือการควบคุมของอีโก และ

ซูปเปอร์อีโกที่ต่างระดับกันดังนั้น นักทฤษฎีทั้งสองจึงได้จำแนกลักษณะของบุคคลออกเป็น 5 ประเภท คือ

1.2.1 พวกปราศจากจริยธรรม (Amoral person) หมายถึง บุคคลที่มีพลังควบคุมของอีโกและซูปเปอร์อีโกที่น้อยมาก โดยบุคคลจะเป็นผู้ที่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางและเห็นแก่ตัวฝ่ายเดียว โดยที่ไม่เรียนรู้ที่จะให้แก่ผู้อื่นเป็นผู้ที่ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ และจะกระทำการต่างๆ อย่างไม่มีใครทรงบุคคลประเภทนี้ถูกควบคุมโดยความเห็นแก่ตัวของตนเองหรือมีน้อยมาก

1.2.2 พวกเอาแต่ใจ (Egocentric Person) หมายถึง บุคคลที่มีพลังควบคุมของอีโกน้อยแต่พลังควบคุมของซูปเปอร์อีโกมากขึ้น แต่ก็จัดอยู่ในประเภทปานกลางค่อนข้างน้อยบุคคลประเภทนี้จะยังยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง และกระทำทุกอย่างเพื่อความพอใจและผลได้ของตนเอง เป็นคนที่ไม่จริงใจจะยอมอยู่ใต้การควบคุมของผู้มีอำนาจ ถ้าจะทำให้เขาได้รับผลที่ต้องการได้เป็นผู้ที่มีความมีวินัยในตนเองน้อยลักษณะนี้ จะปรากฏตั้งแต่วัยเด็กตอนต้น และในคนบางประเภทจะติดตัวไปจนตลอดชีวิต

1.2.3 พวกคล้อยตาม (Conforming Person) หมายถึง บุคคลที่มีพลังควบคุมของอีโกน้อยเหมือนคน 2 ประเภทแรก แต่มีพลังควบคุมของซูปเปอร์อีโกมากกว่า คือ อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างมากคนพวกนี้จะยึดพวกห้องเป็นหลัก และคล้อยตามผู้อื่นโดยไม่มีใครทรงบุคคลประเภทนี้อยู่ภายใต้การควบคุมของสังคม และกลุ่มเป็นผู้ที่มีวินัยในตนเองระดับปานกลางแต่ไม่แน่นอน

1.2.4 พวกตั้งใจจริงแต่ขาดเหตุผล (Irrational Conscientious Person) หมายถึง บุคคลที่มีพลังควบคุมของอีโกในระดับปานกลาง แต่มีพลังควบคุมของซูปเปอร์อีโกมากจนเป็นผู้ที่ยอมรับกฎเกณฑ์ และค่านิยมทางสังคมเข้าไป เป็นลักษณะของตนเอง จะเป็นผู้ที่ทำตามกฎเกณฑ์และกฎหมายอย่างยึดมั่นและมีศรัทธา เป็นผู้ที่ถูกควบคุมโดยค่านิยม และทัศนคติของสังคมเป็นผู้ที่มีวินัยในตนเอง ค่อนข้างมากแต่ยังไม่สมบูรณ์ บุคคลประเภทนี้จะทำตามกฎอย่างเคร่งครัดโดยเห็นว่ากฎเกณฑ์นั้นเป็นของศักดิ์สิทธิ์ แม้จะก่อให้เกิดผลเสียหายแก่ผู้อื่นก็ไม่สนใจบุคคลประเภทนี้จะเป็นหลักของชุมชน เพราะมีความมั่นคงในความเชื่อการกระทำคนอื่นเห็นได้ง่ายแต่การขาดความยืดหยุ่นอย่างมีเหตุผลของคนประเภทนี้จึงยอมเป็นคนประเภทที่ไม่สมบูรณ์ทางจริยธรรม

1.2.5 พวกเห็นแก่ผู้อื่นอย่างมีเหตุผล (Rational Altruistic Person) คือ บุคคลที่มีพลังควบคุมของอีโกมาก และพลังควบคุมของซูปเปอร์อีโกก็มากด้วย จนเกิดสมดุลระหว่างการปฏิบัติตนตามกฎเกณฑ์ของสังคม และความสมเหตุสมผลโดยเห็นแก่ผู้อื่นทั่วไปเป็นหลัก บุคคลประเภทนี้มีความสามารถควบคุมตนเองอย่างมีเหตุผล มีได้คกอยู่ในอิทธิพลของกลุ่มใน

สังคม หรืออยู่ใต้อิทธิพลของกฎเกณฑ์อย่างปราศจากเหตุผล เป็นผู้ที่วินัยในตนเองสูงมากจะเป็นผู้ที่ตระหนักถึงผลของการกระทำของตนต่อผู้อื่นก่อนจะทำอะไรต้องพิจารณาอย่างมีเหตุผล เพื่อผู้อื่นหรือคนที่จะร่วมมือกับสังคม มีความรับผิดชอบและให้ความเคารพ เพื่อมนุษย์โดยทั่วไปมีความต้องการที่จะเสียดละ และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมบุคคลประเภทนี้มีไม่มากนักในแต่ละสังคม แต่นักทฤษฎีทั้งสองเชื่อว่าเป็นบุคลิกภาพที่พัฒนาถึงขีดสูงสุดของมนุษย์

### 1.3. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ จริยธรรม

นักทฤษฎีทั้งหลายยอมรับว่า จริยธรรมของมนุษย์นั้นพัฒนาตามลำดับอย่างเห็นได้ชัด จากวัยทารกไปจนถึงวัยผู้ใหญ่ แม้มนุษย์จะมีการพัฒนาจริยธรรมที่แตกต่างกัน แต่ทฤษฎีทางจริยธรรมก็ยังเชื่อว่า การพัฒนานี้ในบุคคลต่าง ๆ กัน มีลำดับขั้นตอนเป็นแบบอย่างที่คล้ายคลึงกัน นอกจากนี้นักค้นคว้าทางจริยธรรมส่วนมากลงความเห็นว่าต้นกำเนิด และแหล่งที่เกิดการพัฒนาทางจริยธรรมนั้น อยู่ที่การเรียนรู้ทางสังคม แต่ก็มีความคิดที่แตกต่างกันอีกมากพอสมควรได้ดังนี้

1.3.1 ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory) นักทฤษฎีกลุ่มนี้เชื่อว่า จริยธรรมเป็นส่วนเดียวกับมโนธรรม (Conscious) จริยธรรมเกิดจากขบวนการภายในของวัฒนธรรมหรือ บรรทัดฐานของพ่อแม่ผู้เลี้ยงดู ได้แก่ การถือตนตามอย่าง (Identification) ทำให้เด็กได้รับเอาบุคลิกภาพ ค่านิยม มาตรฐานจริยธรรมในสังคม เมื่อบุคคลได้รับการปลูกฝังจริยธรรมหากความต้องการของคนไม่สอดคล้องกับที่สังคมต้องการ ก็จะเกิดความขัดแย้งกันขึ้นและถ้าบุคคลนั้นทำชั่ว เขาก็จะเกิดความละอายใจตนเอง ไม่สบายใจซึ่งถือว่าการลงโทษตัวเอง ต่อไปเขาจะไม่ทำชั่วอีก โดยไม่ต้องการควบคุมจากบุคคลอื่นภายนอก นั่นคือ เขามีความรู้สึกรับผิดชอบ ชั่วดี หรือมีมโนธรรมนั่นเอง

1.3.2. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ทฤษฎีนี้เห็นว่า สิ่งแวดล้อมทางสังคมหรือวัฒนธรรมเป็นตัวการในการกำหนดเงื่อนไขทางสังคม (Social Contingency) ให้แก่เด็กตั้งแต่เกิดโดยนิยามเอาหลักการเสริมแรงและหลักการเชื่อมโยงมาอธิบายวิธีการ ทฤษฎีนี้มีความเชื่อเบื้องต้น ดังนี้

1) พัฒนาการทางจริยธรรมเกิดจากการเจริญเติบโตของการคล้อยตามกฎเกณฑ์ จริยธรรมของสังคมทั้งทางความประพฤติ และอารมณ์มากกว่าเกิดจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสมอง (Cognitive Structure Change)

2) แรงจูงใจในพื้นฐานที่ทำให้เกิดพัฒนาการทางจริยธรรม ทุกจุดมีรากฐานจากความต้องการทางชีวภาพ หรือความต้องการรางวัลจากสังคม และการหลีกเลี่ยงการลงโทษ

3) พัฒนาการทางจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรม

4) พื้นฐานทางจริยธรรม (Basic Moral Norm) เกิดขึ้นภายในจิตใจ โดยมีสาเหตุจากกฎเกณฑ์วัฒนธรรมภายนอก

5) สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการทางจริยธรรมมากเท่าใดขึ้นอยู่กับปริมาณของรางวัล การลงโทษ การห้าม และการเห็นแบบอย่างของพ่อแม่ และบุคคลอื่นซึ่งเป็นตัวแทนของสังคม (มธุรส ยอดแสง, 2542 : 2 ; อ้างอิงมาจาก Skinner, 1971 : 101-128)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่ว่าสังคมจะมีบทบาทต่อการปรุงแต่งลักษณะทางจริยธรรมของบุคคล

#### 1.4. ทฤษฎีพัฒนาการทางพุทธิปัญญา (Cognitive Development Theory)

ทฤษฎีนี้มีความเชื่อเบื้องต้น ดังนี้

1.4.1 พัฒนาการทางจริยธรรมมีโครงสร้างพื้นฐานทางพุทธิปัญญา (Cognitive) มีองค์ประกอบทางจรรยาวิพากษ์

1.4.2 แรงจูงใจเบื้องต้นเกี่ยวกับจริยธรรม คือแรงจูงใจเกี่ยวกับการยอมรับ (Acceptance) การมีความสามารถ (Competence) การเคารพตนเองหรือเข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้ (self-esteem or Self Actualization)

1.4.3 ลักษณะสำคัญของการพัฒนาการทางจริยธรรม คือ พัฒนาการจะเป็นสากลมีขั้นตอนเหมือนกันทุกวัฒนธรรม เพราะในทุกวัฒนธรรมมีการปฏิสัมพันธ์กันในทางสังคม มีการสวมบทบาท (Role-taking) และมีความขัดแย้งในสังคม ซึ่งต้องการการบูรณาการทางจริยธรรม (Moral Intergration) เช่นเดียวกัน

1.4.4 กฎและเกณฑ์ปกติเบื้องต้นของจริยธรรม เกิดจากประสบการณ์ที่ได้จากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมากกว่าเกิดจากการสร้างกฎเกณฑ์ภายในตนเอง จึงไม่นิยมขั้นพัฒนาการจากกฎภายในแต่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคน (Self) กับคนอื่น

1.4.5 สิ่งแวดล้อมมีผลต่อการพัฒนาการทางจริยธรรมพิจารณาจากคุณภาพและขอบเขตโดยทั่วไป ของสิ่งเร้าทางพุทธิปัญญา (Cognitive) และทางสังคม ตลอดช่วงการพัฒนาการของเด็ก มากกว่าเกิดจากประสบการณ์เฉพาะอย่างจากพ่อแม่ หรือประสบการณ์ที่ได้จากวินัย การลงโทษหรือรางวัล (มธุรส ยอดแสง, 2542 : 23 ; อ้างอิงมาจาก Kohlberg, 1976 : 48)

กล่าวโดยสรุปได้ว่าทฤษฎีนี้มีแนวความคิดว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์มีแนวทางและขั้นตอนที่เป็นสากล สามารถศึกษาได้กับคนในสังคมต่าง ๆ นักทฤษฎีที่สำคัญในกลุ่มนี้ คือ เปียเจต์ (Piaget) และ โคลเบอร์ก (Kohlberg)

### 1.5 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเป็ยเจต์

เป็ยเจต์ (มธุรส ยอดแสง. 2542 : 23 ; อ้างอิงมาจาก Piaget. 1960) เป็นผู้ริเริ่มความคิดที่ว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้นข้อมขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลนั่นเอง เป็ยเจต์ได้แบ่งขั้นตอนของพัฒนาการสติปัญญาออกเป็น 4 ขั้น คือ

1. ขั้นการรับรู้จากประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor Operation)
2. ขั้นคิดด้วยญาณ (Pre-Operational Thinking)
3. ขั้นคิดด้วยรูปธรรม (Concrete Operation Thinking)
4. ขั้นคิดตามแบบแผนของตรรกวิทยา (Formal Operational Thinking)

จากพัฒนาการทางสติปัญญาทั้ง 4 ขั้นนี้ เป็ยเจต์ได้นำมาเป็นหลักเกณฑ์ในการแบ่งขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ขั้น คือ

1. ขั้นก่อนจริยธรรม พัฒนาการขั้นนี้เริ่มตั้งแต่เด็กแรกเกิดจนถึง 2 ปี เด็กในขั้นนี้ยังไม่มีความสามารถในการรับรู้ถึงเวดล้อมอย่างละเอียด มีแต่ความอยากความต้องการทางร่างกาย ซึ่งต้องการที่จะได้รับการบำบัด โดยไม่คำนึงถึงกาลเทศะใดๆ ทั้งสิ้น เมื่อเด็กมีความสามารถในการพูดก็จะเริ่มรับรู้สภาพแวดล้อม และบทบาทของตนเอง ต่อบุคคลอื่น เด็กเหล่านี้จะพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้นการรับรู้จากประสาทสัมผัส และการเคลื่อนไหวนั่นเอง
2. ขั้นยึดคำสั่ง อยู่ในช่วงอายุ 2-8 ปี ในขั้นนี้เด็กจะสามารถรับรู้สภาพแวดล้อม บทบาทของตนเองและผู้อื่น รู้จักเกรงกลัวผู้ใหญ่ เห็นว่าคำสั่งหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติตาม ซึ่งเด็กในวัยนี้จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้นเริ่มด้วยตา และขั้นคิดด้วยรูปธรรมขั้นแรก ๆ
3. ขั้นยึดหลักแห่งตน อายุ 8-10 ปี การพัฒนาจากขั้นยึดคำสั่งมาเป็นขั้นหลักแห่งตนนั้น เป็ยเจต์เชื่อว่า เกิดจากพัฒนาการทางสติปัญญา และประสบการณ์มีบทบาทในกลุ่มเพื่อเด็กด้วยกัน ความเกรงกลัวอำนาจภายนอกและหลักภายในจิตใจของเด็กเกี่ยวกับความยุติธรรม ซึ่งหมายถึงการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันและความเท่าเทียมกันของบุคคลพัฒนาการในขั้นนี้ เด็กสามารถใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลประกอบการตัดสินใจ และตั้งเกณฑ์ที่เป็นของตนเองได้ เด็กที่อยู่ในสภาพสังคมปกติ จะบรรลุถึงขั้นที่ 3 นี้ แต่มีเด็กบางคนที่พัฒนาการอาจหยุดชะงักอยู่ในขั้นที่ 2 เนื่องด้วยการบีบบังคับอย่างปกติของผู้เลี้ยงหรือสังคมหรืออาจเกิดจากการขาดประสบการณ์ในกลุ่มเพื่อนก็ได้สำหรับพัฒนาการทางสติปัญญาจะอยู่ในขั้นคิดด้วยรูปธรรมขั้นสูง ๆ และขั้นคิดตามแบบแผนของตรรกวิทยา (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2523 : 27 ; อ้างอิงมาจากกรมวิชาการ. 2527 : 7-8)



### 1.6 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

ลักษณะทางจริยธรรมของบุคคลนั้นประกอบด้วยด้านต่าง ๆ ที่สำคัญ คือ ความรู้เชิงจริยธรรม ความรู้สึกเชิงจริยธรรม พฤติกรรมเชิงจริยธรรม และเหตุผลเชิงจริยธรรมโคลเบอร์กเห็นว่าการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแสดงให้เห็นถึงความเจริญทางด้านจิตใจของบุคคล ได้อย่างมีแบบแผน และได้แบ่งประเภทเหตุผลเชิงจริยธรรมออกเป็น 6 ประเภท หรือเรียกว่า ขั้นตอนพัฒนาจริยธรรม ซึ่งรวมเป็น 3 ระดับ ดังแสดงรายละเอียดในตาราง 1 (ดวงเดือนพันธุ์มรวิน. 2523 : 29-30)

ตารางที่ 1 เหตุผลเชิงจริยธรรม 6 ขั้น ตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	ระดับของจริยธรรม
ขั้นที่ 1 หลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ (Obedience and Punishment Orientation) อายุ 2-7 ปี	1. ระดับก่อนเกณฑ์ (Preconventional Level) หมายถึงการตัดสินใจเลือกกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่ผู้อื่น มุ่งหลบหลีกมิให้ตนถูกลงโทษทางกาย และเลือกกระทำในสิ่งที่น่าความพอใจให้ตนเอง
ขั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล (Naively Egoistic Orientation) อายุ 7-10 ปี	2. ระดับตามเกณฑ์ (Conventional Level) หมายถึงการกระทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มย่อย ๆ ของคน หรือทำตามกฎหมายและศาสนาบุคคลในขั้นนี้ ยังต้องการการควบคุม แต่ก็มีความสามารถในการเอาใจเขามาใส่ใจเราในขั้นที่ 3 บุคคลยังไม่เป็นตัวของตัวเอง ชอบคล้อยตามผู้อื่น ขั้นที่ 4 บุคคลรู้บทบาทของตนในสังคม
ขั้นที่ 3 หลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (Good Boy Orientation) อายุ 10-13 ปี	
ขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่ทางสังคม (Authority and Social Order Maintaining Orientation) อายุ 13-16 ปี	3. ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Postconventional Level) หมายถึงการตัดสินใจขัดแย้งต่างๆ ด้วยการนำมาคิด ตรึกตรอง ชั่งใจ โดยตนเองแล้วตัดสินใจไปตามแต่ว่าจะเห็นความสำคัญของสิ่งใดมากกว่ากัน ขั้นที่ 5 คือเห็นความสำคัญของคนหมู่มาก ไม่ทำคนขัดสิทธิผู้อื่น ขั้นที่ 6 ซึ่งสูงสุดแสดงการมีความรู้สากลนอกเหนือจากกฎเกณฑ์
ขั้นที่ 5 หลักการทำตามคำมั่นสัญญา (Contractual Legalistic Orientation) อายุ 16 ปี ขึ้นไป	
ขั้นที่ 6 หลักการยึดอุดมคติสากล (Conscience Orientation) ระดับผู้ใหญ่	

ถ้าพิจารณาพัฒนาการทางจริยธรรมทั้ง 6 ชั้นของโคลเบอร์กแห่งของสติปัญญา และการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม จะพบว่าในขั้นต้นสติปัญญา และการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมมีน้อยมาก และค่อย ๆ เพิ่มขึ้นตามอายุ และตามพัฒนาการของสติปัญญาจนถึงสุดของพัฒนาการทางจริยธรรม ซึ่งพบได้น้อยคนเช่นกันปัจจัยที่บีบบังคับให้พัฒนาการทางจริยธรรมไม่ถึงขั้นสูงสุดนั้น ส่วนใหญ่มาจากอิทธิพลทางสังคมที่มีข้อบังคับเข้มงวด ไม่เปิดโอกาสให้บุคคลเป็นอิสระในความคิด และการกระทำ ไม่ให้โอกาสได้ฝึกหัดการมีเหตุผลและการเคารพตนเองหรือเป็นสังคมที่มีปิดกั้น ไม่ยอมให้หลักความคิดและวิธีปฏิบัติของบุคคลในสังคมอื่น ๆ รั่วไหลเข้าไปได้

(ควงเคื่อน พันธุมนาวิน. 2424 : 19)

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมส่วนใหญ่เชื่อว่า จริยธรรมมีการพัฒนาตามลำดับขั้น และการพัฒนาทางจริยธรรมขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ทางสังคม

## 2. ความหมายของความมีวินัย

กรรณา กิจขันธ์ (2517 : 79-82) ได้ให้ความหมายว่า คุณลักษณะและพฤติกรรมของผู้ที่มีวินัย ในตนเอง คือ มีความรับผิดชอบ เชื่อมั่นในตนเอง มีความรู้สึกรับผิดชอบ ไม่กังวลใจ มีความตั้งใจจริง ใจคอมั่นคง มีลักษณะความเป็นผู้นำ มีความซื่อสัตย์ จริงใจ มีเหตุผล กล้าคิด กล้าพูด และกล้าทำ มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นและไม่เกรงใจโดยปราศจากเหตุผล และ มีความอดทน

วิวาหวัน มูลสถาน (2523 : 33) กล่าวว่า บุคคลที่มีวินัยในตนเองควรมีลักษณะและพฤติกรรม ได้แก่ เชื่อมั่นในตนเอง มีความรู้สึกรับผิดชอบ มีความตั้งใจจริง ใจคอมั่นคง มีลักษณะความเป็นผู้นำ มีเหตุผล เคารพสิทธิของผู้อื่น ทำตามกฎเกณฑ์ของสังคม มีความอดทน มีความเชื่ออำนาจภายในตนเอง และมีลักษณะมุ่งอนาคต

วิวัฒน์ อัสวาณิช (2523 : 8) ได้สรุปไว้ว่า บุคคลที่มีวินัยในตนเอง คือ ผู้ที่รู้ตัวตลอดเวลา ในการแสดงพฤติกรรมในลักษณะต่อไปนี้ได้แก่ มีความเป็นผู้นำ มีความรู้สึกรับผิดชอบ มีความอดทน ไม่กังวลใจ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความเห็นอกเห็นใจ ไม่เกรงใจโดยปราศจากเหตุผล มีความเชื่อมั่นในอำนาจภายในตนเอง และปฏิบัติตามระเบียบที่สังคมวางไว้

ลัดดาวรรณ ณ ระนอง (2525 : 6) กล่าวว่า พฤติกรรมของผู้ที่มีวินัยในตนเอง ได้แก่ มีความเชื่อมั่นอำนาจภายในตนเอง มีความเป็นผู้นำ มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา เคารพต่อระเบียบ กฎเกณฑ์ทั้งค่อนหน้าและลับหลังผู้อื่น มีความซื่อสัตย์ สุจริต รู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่ที่เป็นอย่างดี รู้จักเสียสละ มีความอดทน มีความตั้งใจเพียรพยายาม และยอมรับผลการกระทำของตน

ดวงใจ เนตรโรจน์ (2527 : 12) กล่าวว่า พฤติกรรมของผู้ที่มีวินัยในตนเอง ได้แก่ ความรู้สึกรับผิดชอบ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความตั้งใจ ความอดทน ความเป็นผู้นำ และความซื่อสัตย์

ออซูเบล (Ausubel. 1968 : 459-460) กล่าวว่า ผู้ที่มีวินัยในตนเองจะมีคุณลักษณะ ดังนี้ คือ ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม เชื่อมมั่นในตนเอง พึ่งตนเองได้ ควบคุมอารมณ์ได้ และอดทน

วิกกินส์ (Wiggins. 1971 : 289) ได้อ้างถึงการศึกษานี้ของ โกอ์ (Gough) ซึ่งศึกษาถึงการควบคุมตนเองหรือการมีวินัยในตนเอง และพบว่าผู้ที่มีวินัยในตนเองสูงจะมีคุณลักษณะ ดังนี้ คือ มีความรับผิดชอบมาก มีความวิตกกังวล มีความอดทน และประพฤตินอนอย่างมีเหตุผล

สรุปได้ว่า ความมีวินัย หมายถึง ผู้ที่สามารถควบคุมอารมณ์หรือพฤติกรรมของตนเองให้เป็นไปตามที่มุ่งหวัง โดยบุคคลนั้นจะต้องมีคุณลักษณะต่าง ๆ ที่สำคัญ คือ การอบรมตนตามกฎระเบียบของสังคม มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความตั้งใจจริง สามารถควบคุมอารมณ์ได้ มีความอดทน ตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบ และมีความเป็นผู้นำซึ่งคุณลักษณะของพฤติกรรมดังกล่าวจะช่วยให้ผู้ที่มีวินัยในตนเองมีจริยธรรมที่ดี สามารถดำเนินชีวิตของตนในสังคมให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสงบสุขและยังช่วยพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นด้วย

### 3. ความหมายของความรับผิดชอบ

ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2525 : 944) ให้ความหมาย ความรับผิดชอบ หมายถึง การยอมรับผิดทั้งที่ดีและไม่ดีในกิจกรรมที่คนได้ทำลงไปหรืออยู่ในความดูแลของคน

จรูญ สุภาพ (2520 : 84) กล่าวถึงความหมาย ความรับผิดชอบเป็นการยอมรับรู้และสำนึกในการกระทำของตนยอมรับผลแห่งการกระทำของตนด้วยความเต็มใจไม่ว่าจะเป็นผลดีหรือผลร้ายไม่ว่าจะกระทำผิดหรือถูกไม่ปิดความผิดไปให้ผู้อื่น และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้ผลดียิ่งขึ้นความรู้สึกรับผิดชอบนี้เป็นสิ่งที่เกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติตามหน้าที่ของตน โดยไม่ต้องมีการบังคับควบคุมจากบุคคลอื่น

กรมวิชาการ (2523 : 146) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบไว้ว่า หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะกระทำการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพัน ด้วยความพากเพียร และละเอียดรอบคอบยอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมายทั้งพยายามที่จะปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

สุพัตรา สุภาพ (2525 : 25) ให้ความหมายไว้ว่า ความรับผิดชอบ คือ การรู้จักหน้าที่ที่ตนต้องปฏิบัติหรือกระทำ ไม่นึกถึงแต่สิทธิเพียงอย่างเดียวแต่เป็นการกระทำที่ควรกระทำหรือต้องการกระทำหรือต้องการกระทำตามสภาพ (ตำแหน่ง) ของบุคคลหนึ่ง ๆ

บุญเตือน ปั่นแสง (2535 : 30) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบว่า หมายถึง ความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสนใจ พากเพียรและละเอียดรอบคอบมีความตั้งใจใน

การปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย รักษาสิทธิและหน้าที่ของตนยอมรับผลการกระทำของตนด้วยความเต็มใจพร้อมทั้งพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

กมล สิตป์คอนบม (2536 : 46) ให้ความหมายว่า ความรับผิดชอบ คือ ความพยายามและความตั้งใจในการปฏิบัติตามหน้าที่ของตนด้วยความสนใจ พากเพียร และละเอียดรอบคอบเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่มีอยู่ ยอมรับผลการกระทำของตนและพร้อมที่จะพยายามปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นทั้งต่อตนเองและส่วนรวม

อารมณี สุคมี (2537 : 18) ให้ความหมายความรับผิดชอบว่า หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายด้วยความพยายาม ความละเอียดรอบคอบ เพื่อให้บรรลุตามความหมายโดยรู้จักหน้าที่ที่ตนต้องกระทำ หรือปฏิบัติ และยอมรับผลของการกระทำทั้งในด้านดีและด้านเสียพร้อมทั้งปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น

บราวเน และ คอห์น (มธุรส ยอดแสง 2542 : 8 ; อ้างอิงมาจาก Browne และ Cohn. 1958 : 58) ได้สรุปองค์ประกอบของความรับผิดชอบว่า ได้แก่ ความไว้วางใจได้ ความคิดริเริ่ม ความไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค การทำงานแข็งขัน มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความปรารถนาที่จะทำให้ดีกว่าเดิมผู้ที่มีความรับผิดชอบต้องเป็นผู้ที่สามารถปฏิบัติงานให้สำเร็จดุด่วงไปตามเป้าหมาย มีความซื่อสัตย์สุจริตและตรงต่อเวลา

ฟังก์ และ เวคเนลส์ (มธุรส ยอดแสง. 2542 : 8 ; อ้างอิงมาจาก Funk and Wagnalls. 1961 : 1073) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบไว้ว่า ความรับผิดชอบ คือ การแสดงออกถึงการรับผิดชอบต่อในการกระทำของตน มีความซื่อสัตย์ไว้วางใจได้ สามารถจัดการเงินและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างมีประสิทธิภาพทั้งยัง หมายถึงความสามารถในการตอบสนองต่อหน้าที่หรือข้อตกลงที่ตั้งไว้ตามอุดมคติและหลักศีลธรรมด้วย

ฟลิปโป (มธุรส ยอดแสง. 2542 : 8 ; อ้างอิงมาจาก Flippo 1966 : 122) ได้สรุปความหมายของความรับผิดชอบไว้ว่า เป็นความผูกพันในการที่จะปฏิบัติหน้าที่สำเร็จดุด่วงไปได้และความสำเร็จนี้เกี่ยวข้องกับปัจจัย 3 ประการ คือ พันธผูกพัน หน้าที่การงานและวัตถุประสงค์

ลอว์ซี (มธุรส ยอดแสง. 2542 : 9 ; อ้างอิงมาจาก Lawsbe. 1966 : 143) ได้กล่าวถึงความรับผิดชอบว่าเท่ากับเป็นการค้นหาอุปนิสัย อารมณ์ของบุคคลว่ามีความรอบคอบรับผิดชอบและเป็นทีไว้วางใจได้มากเพียงไร

เพค และคนอื่น ๆ (ละม้ายมาศ สรทศต์ และจรรยา สุวรรณทัต. 2541 : 112 ; อ้างอิงมาจาก Peck and Other. 1963 : 237) กล่าวว่า นักจิตวิทยาหลายท่านเห็นพ้องกันว่า ความรับผิดชอบของบุคคลเป็นลักษณะหนึ่งแสดงออกถึงความเป็นผู้มีวุฒิภาวะทางด้านอุปนิสัย และส่วนประกอบสำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิตภายในสังคมหนึ่ง ๆ เนื่องจากในแต่ละสังคมแห่งบุคคล

แต่แต่ละคนมีบทบาทที่จะต้องกระทำมากมายหลายอย่างด้วยกัน ถ้าทุกคนในสังคมรู้จักรับผิดชอบในบทบาทและหน้าที่ต่าง ๆ ของตนเองเป็นอย่างดีแล้วก็จะยอมทำให้เกิดความสันติ ตลอดจนความงอกงามในสังคม

### 3.1 ประเภทของความรับผิดชอบ

มีผู้แบ่งประเภทของความรับผิดชอบออกเป็นหลายประเภทดังต่อไปนี้

พิจิตรา พงษ์จินดากร (2525 : 141-146) ได้กล่าวถึงประเภทของความรับผิดชอบ ความรับผิดชอบแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

#### 1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การเรียนรู้ถึงฐานะบทบาทของตนที่เป็น

ส่วนหนึ่งของสังคมเป็นการระของสังคม บุคคลควรจะสามารถอยู่ในสภาพที่ช่วยตนเองได้ รู้จักว่าอะไรผิด อะไรถูก รู้ชั่ว รู้ดี สามารถเลือกตัดสินใจในการดำรงตนให้เป็นที่ยอมรับของสังคมได้อย่างดีบุคคลย่อมมีหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อตนเอง ดังนี้

##### 1.1 ความรับผิดชอบต่อในการรักษาสุขภาพอนามัย คือ รู้จักระวังรักษา

สุขภาพอนามัยของตนเองให้สมบูรณ์อยู่เสมอ

##### 1.2 ความรับผิดชอบต่อในการจัดหาเครื่องอุปโภคและบริโภค คือ สามารถ

จัดหาเครื่องอุปโภค และบริโภคสำหรับตนเองได้อย่างเหมาะสม

##### 1.3 ความรับผิดชอบต่อในด้านสติปัญญาและความสามารถ คือ ตั้งใจเล่าเรียน

หมั่นใฝ่หาความรู้ และฝึกฝนตนเองในด้านประสบการณ์ต่าง ๆ

##### 1.4 ความรับผิดชอบต่อในด้านความประพฤติ คือ รู้จักประพฤติตนให้เหมาะสม

ละเว้นความชั่ว

##### 1.5 ความรับผิดชอบต่อในด้านมนุษยสัมพันธ์รู้จักปรับตนให้เข้ากับผู้อื่น ได้อย่าง

เหมาะสม

##### 1.6 ความรับผิดชอบต่อในด้านเศรษฐกิจส่วนตัว คือ รู้จักประมาณการใช้จ่าย

และมีความประหยัด

##### 1.7 ความรับผิดชอบต่อในการงาน คือ ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ

##### 1.8 ความรับผิดชอบต่อผลการกระทำของตนเอง คือ ยอมรับผลของการ

กระทำของตนเองทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย

#### 2. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลที่จะต้องเกี่ยวข้องกับ

และมีส่วนร่วมต่อสวัสดิภาพของสังคมที่ตนดำรงอยู่ ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลายสิ่ง

หลายอย่างตั้งแต่สังคมขนาดเล็ก ๆ จนถึงสังคมขนาดใหญ่ ๆ ที่บุคคลเป็นสมาชิกอยู่ในสังคมนั้น ๆ

บุคคลมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคม ดังนี้คือ

- 2.1 ความรับผิดชอบต่อชุมชน ในฐานะสมาชิกของชุมชน มีดังนี้
  - 2.1.1 ปฏิบัติตนตามระเบียบข้อบังคับของสังคม
  - 2.1.2 ช่วยกันรักษาทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวม
  - 2.1.3 ให้ความร่วมมือในการทำงานเพื่อส่วนรวม
  - 2.1.4 มองเห็นสิ่งที่เป็นอันตรายต่อชุมชนและช่วยแก้ไขตาม

ความสามารถ

- 2.1.5 คอยช่วยเหลือผู้อื่นที่อยู่ในสังคม
- 2.1.6 ไม่ละเลยในหน้าที่ของพลเมืองที่ดี
- 2.2 ความรับผิดชอบต่อบิคมารคาและครอบครัว มีดังนี้
  - 2.2.1 เคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของบิคมารคา
  - 2.2.2 ช่วยเหลือภารกิจของบิคมารคาตามควรแก่โอกาส
  - 2.2.3 ไม่นำความเคียดแค้นมาสู่ครอบครัว
  - 2.2.4 ช่วยรักษาและเชิดชูชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล
- 2.3 ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ครู อาจารย์ ได้แก่
  - 2.3.1 ตั้งใจเล่าเรียน
  - 2.3.2 ไม่หนีโรงเรียน
  - 2.3.3 เคารพเชื่อฟังครูอาจารย์
  - 2.3.4 ช่วยเหลือภารกิจของครูอาจารย์ตามโอกาสสมควร
  - 2.3.5 ปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของโรงเรียน
  - 2.3.6 ช่วยงานโรงเรียนตามความสามารถ
  - 2.3.7 รักษาชื่อเสียงของโรงเรียน
- 2.4 ความรับผิดชอบต่อเพื่อน ได้แก่
  - 2.4.1 ช่วยตักเตือนเมื่อเพื่อนกระทำความผิด
  - 2.4.2 คอยแนะนำให้เพื่อนกระทำความดี
  - 2.4.3 ช่วยเหลือเพื่อนตามความเหมาะสมและถูกต้อง
  - 2.4.4 ให้อภัยเมื่อเพื่อนกระทำความผิด
  - 2.4.5 พுகจากกันด้วยความไพเราะไม่ทะเลาะรังแกกัน
  - 2.4.6 ไม่เอาเปรียบเพื่อน

บุญเดือน ปั่นแสง (2535 : 30) ได้แบ่งความรับผิดชอบเป็นดังนี้

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การรับรู้ฐานะบทบาทของคนที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมจะต้องดำรงตนให้อยู่ในสถานะที่สามารถช่วยตนเองได้ รู้จักว่าอะไรผิด อะไรถูก ขอมรับผลการกระทำของตนเองทั้งที่เป็นผลดีและผลเสียเพราะฉะนั้นบุคคลที่มีความรับผิดชอบในตนเองย่อมจะไตร่ตรองดูให้รอบคอบก่อนว่า สิ่งที่คุณกระทำลงไปนั้นจะมีผลเสียหรือไม่ และจะเลือกปฏิบัติแต่สิ่งที่จะทำให้เกิดผลดีเท่านั้น

2. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลที่จะต้องเกี่ยวข้องกับ และมีส่วนร่วมต่อสวัสดิภาพของสังคมที่ตนดำรงอยู่ ซึ่งเป็นเรื่องที่คุณพันเกี่ยวข้องกับหลายสิ่งหลายอย่างตั้งแต่สังคมขนาดเล็ก ๆ จนถึงสังคมขนาดใหญ่ ความรับผิดชอบต่อสังคม บุคคลทุกคนจะต้องดำรงชีวิตอยู่ในสังคมเริ่มตั้งแต่สังคมเล็กที่สุดคือครอบครัว จนถึงสังคมระดับใหญ่ คือ ประเทศชาติ การกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งย่อมมีผลกระทบต่อสังคมไม่มากก็น้อย บุคคลทุกคนจึงต้องมีภาระหน้าที่ที่จะต้องเกี่ยวข้องกับสวัสดิภาพของสังคมที่ตนดำรงอยู่ บุคคลมีหน้าที่และความรับผิดชอบที่จะต้องปฏิบัติต่อสังคมดังต่อไปนี้

2.1 ความรับผิดชอบต่อหน้าที่พลเมือง ได้แก่

2.1.1 ปฏิบัติตามระเบียบของสังคม

2.1.2 รักษาทรัพย์สินสมบัติของสังคม

2.1.3 ช่วยเหลือผู้อื่น

2.1.4 มีความร่วมมือกับคนอื่น

2.2 ความรับผิดชอบต่อครอบครัว ได้แก่

2.2.1 ตั้งใจเล่าเรียน

2.2.2 ช่วยเหลืองานบ้าน

2.2.3 รักษาชื่อเสียงของครอบครัว

2.3 ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ครู อาจารย์ ได้แก่

2.3.1 ตั้งใจเล่าเรียน

2.3.2 เชื่อฟังครู อาจารย์

2.3.3 ปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียน

2.3.4 รักษาทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียน

2.4 ความรับผิดชอบต่อเพื่อน ได้แก่

2.4.1 ช่วยดักเตือนแนะนำเมื่อเพื่อนทำผิด

2.4.2 ช่วยเหลือเพื่อนอย่างเหมาะสม

2.4.3 ให้อภัยเมื่อเพื่อนทำผิด

2.4.4 ไม่ทะเลาะกัน ไม่เอาเปรียบ

2.4.5 เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน

นงเล็ก สุขถิ่นไทย (2531 : 89-90) ได้แยกประเภทของความรับผิดชอบ ออกเป็น 2 ประเภท คือ ความรับผิดชอบต่อตนเอง และความรับผิดชอบต่อส่วนรวมหรือสังคม

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง แยกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1.1 ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่สูงจะถือว่างานที่ได้รับมอบหมายให้เป็นหน้าที่ของตนนั้นสำคัญที่สุดซึ่งจะละเลยหลีกเลี่ยงไม่ได้ จะต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด และปฏิบัติตามระเบียบต่าง ๆ ที่วางไว้เป็นแนวทางอย่างเคร่งครัด

1.2 ความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน ผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนย่อมจะยอมรับผลการกระทำของตนทั้งในแง่ดีและไม่ดี พร้อมทั้งนำข้อบกพร่องในอดีตมาเป็นข้อเตือนใจในการทำงานครั้งต่อไป ซึ่งจะพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบเสียก่อนว่าสิ่งที่จะทำต่อไปนั้นจะเกิดผลดีหรือผลเสียอย่างไรหรือไม่

2. ความรับผิดชอบต่อส่วนรวมหรือสังคม เป็นความรับผิดชอบที่ต้องการให้เกิดขึ้นในพลเมืองของไทยซึ่งมักจะเป็นผู้ที่คิดก่อนกระทำเสมอว่าการกระทำของตนจะมีผลกระทบต่อคนอื่นหรือไม่ และไม่ถือเอาความพอใจความสะดวกสบายของตนแต่เพียงฝ่ายเดียวโดยไม่คำนึงถึงผลร้ายที่จะเกิดขึ้นแก่คนอื่นหรือสังคมส่วนรวม ตัวอย่างเช่น ปัญหาการจราจร ปัญหามลภาวะ ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ ฯลฯ ซึ่งล้วนแล้วแต่คนขาดความรับผิดชอบต่อส่วนรวมทั้งสิ้น เนื่องจากเห็นแก่ประโยชน์และความสบายส่วนตนหรือที่เรียกว่า “เห็นแก่ตัว” มากจนลืมคิดถึงประโยชน์ส่วนร่วม ดังนั้นความรับผิดชอบต่อส่วนรวมจึงมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นในการพัฒนาประเทศชาติ

เพชรินทร์ ปฐมวนิชกะ ( 2535 : 11 ) ได้วิเคราะห์องค์ประกอบของความรับผิดชอบสรุปได้เป็น 4 ด้าน ดังนี้คือ

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การรู้จักหน้าที่ของตนเองและปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างเหมาะสมให้ถูกต้องไปด้วยดี มีประสิทธิภาพทันตามกำหนดซึ่งในที่นี้อาจรวมถึงความรับผิดชอบต่อการศึกษาเล่าเรียนด้วย ในส่วนนี้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับนักเรียน หมายถึง การตั้งใจศึกษาเล่าเรียนจนประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมายด้วยความขยันหมั่นเพียรละเอียดละออ รอบคอบ อดทน ซื่อสัตย์และมีระเบียบวินัย

2. ความรับผิดชอบต่อครอบครัว หมายถึง การรู้จักฐานะหน้าที่ของคนที่มีต่อครอบครัวปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม



3. ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา มีลักษณะเกี่ยวข้องกับนักเรียนเช่นเดียวกับข้อ 1 หมายถึง การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา รักษาผลประโยชน์ เกียรติยศและชื่อเสียงตลอดจนสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้สถานศึกษา

4. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองที่มีต่อส่วนรวมเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม โดยการปฏิบัติตามกฎของสังคม รวมทั้งชักจูงให้บุคคลอื่นปฏิบัติตามกิจกรรมเพื่อความผาสุกของสังคม

สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง ความพยายามความมุ่งมั่น และความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยการยอมรับและสำนึกในการกระทำตน และยอมรับในผลของการกระทำที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นผลดีหรือผลร้ายไม่ว่าการกระทำนั้นจะถูกหรือผิดการกระทำนั้น ๆ จะเป็นไปด้วยความพยายามละเอียดรอบคอบ เพื่อให้บรรลุตามความมุ่งหมาย และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ความรับผิดชอบนี้เป็นสิ่งเกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติหน้าที่ของตน โดยไม่ต้องมีการบังคับควบคุมจากบุคคลอื่น

#### 4. ความหมายของความขยันหมั่นเพียร

ไพโรจน์ ปานอยู่ (2536 : 4) ได้ให้ความหมายของความขยันหมั่นเพียรไว้ว่า หมายถึง พฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกโดยการทำการบ้าน และงานอย่างสม่ำเสมอตั้งใจทำงาน ที่มอบหมายให้มีความกระตือรือร้นในการเรียน และเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ

อารมณี สุคมี (2537 : 24) ให้ความหมายเอาไว้ว่า ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความมานะพยายามเอาใจใส่ต่องานด้วยความกระตือรือร้น ไม่นิ่งเฉยให้เวลาผ่านไปโดยเปล่าประโยชน์ และมีใฝ่ห้อยต่ออุปสรรคต่าง ๆ เพื่อให้งานสำเร็จตามความมุ่งหมายหรือความต้องการ

กมล ภูประเสริฐ (อารมณี สุคมี. 2537 : 24 ; อ้างอิงมาจาก กมล ประเสริฐ. ม.ป.ป. : 3) ได้กำหนดลักษณะของพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียรไว้ดังนี้คือ

1. การปฏิบัติหน้าที่อย่างสม่ำเสมอทำหน้าที่ให้เรียบร้อยไม่ค้างค้าง
2. การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความข้มแข็ง อดทน และตั้งใจ
3. การช่วยเหลืองานผู้อื่นด้วยความเต็มใจ
4. การใช้เวลาวางทำในสิ่งที่ป็นประโยชน์
5. ความสนใจ กระตือรือร้นในสิ่งต่าง ๆ และในกิจกรรมที่ตนมีส่วนร่วม

ชุตินาด รัตนวรรณะ (2527 : 6) ได้กำหนดลักษณะของพฤติกรรม ความขยันหมั่นเพียรไว้ดังนี้ คือ ใช้เวลาวางให้เป็นประโยชน์ กิจชอบ ทำชอบ แก้ไขปัญหาได้ชวนชวยประกอบอาชีพ สุจริตโดยไม่เลื่องงาน เป็นต้น

นิตา คำนวณวิริยะกุล (2547 : 8) ได้จัดความขยันหมั่นเพียรเป็นส่วนหนึ่งของจริยธรรม เรียกว่า “จริยธรรมด้านความขยันหมั่นเพียร” โดยได้นิยามว่า ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความพยายามอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ได้รับผลสำเร็จในงานที่ทำและทำด้วยความระมัดระวัง เอาใจใส่และอดทน โดยแบ่งจริยธรรมด้านความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติงานของตนเอง ความขยันหมั่นเพียรในการช่วยเหลืองานของครอบครัว และความขยันหมั่นเพียรในกิจกรรมของโรงเรียน

กรมวิชาการ (2543 : 156) ได้ให้ความหมายของความขยันหมั่นเพียรไว้ว่า หมายถึง การทำงานอย่างแข็งขัน ไม่ปล่อยปละละเลย ทำหรือปฏิบัติเป็นปกติสม่ำเสมอ ไม่เกียจคร้าน เพื่อให้เกิดความสำเร็จในงาน

ราชบัณฑิตสถาน (2542 : 16) ได้ให้ความหมายของความขยันไว้ว่า หมายถึง การทำงานอย่างแข็งขัน ไม่ปล่อยปละละเลย ทำหรือประพฤติเป็นปกติสม่ำเสมอ ไม่เกียจคร้าน แข็งแรง เข้าที่

สุพัตรา สภาพ (2545 : 25) ได้ให้ความหมายของความขยันหมั่นเพียรไว้ว่า หมายถึง การไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคทั้งปวง ต่อความยากลำบากและมีความมานะอดทน

กมล ภูประคิษฐ์ (กาวานา ไพศาลสุขสมบูรณ์. 2545 : 16 ; อ้างอิงมาจาก กมล ภูประคิษฐ์. ม.ป.ป. : 3) ได้กำหนดลักษณะของพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียรไว้ดังนี้ คือ

1. การปฏิบัติหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ ทำหน้าที่ให้เรียบร้อย ไม่คั่งค้าง
2. การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเข้มแข็ง อดทน และตั้งใจ
3. การช่วยเหลืองานผู้อื่นด้วยความเต็มใจ
4. การใช้เวลาวางทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์
5. ความสนใจ กระตือรือร้นในสิ่งต่าง ๆ และในกิจกรรมที่ตนมีส่วนร่วม

สรุปได้ว่า ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่การงานใด ๆ อย่างตั้งใจจริง โดยมีความกระตือรือร้น และความพยายามในงาานนั้น ๆ สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยดีโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคทั้งปวง

## 5. ความหมายของความประหยัดและออม

ตามเอกสารในโครงการการศึกษาศักยภาพของเด็กไทย (กรมวิชาการ. 2541 : 29-30) ได้ให้นิยามประหยัดคอดออม หมายถึง การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และมีการวางแผน การใช้จ่ายอย่างมีประสิทธิภาพ พฤติกรรมที่แสดงออก ได้แก่

วางแผนการเบิกจ่าย จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย เงิน วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำงาน

- คัดแปลงของเหลือใช้ให้เกิดประโยชน์ คัดแปลงของเหลือใช้ที่มีเพื่อให้นำกลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อีก

- ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่ทิ้งขว้าง นำสิ่งที่มีอยู่ไปใช้เท่าที่จำเป็นให้เกิดประโยชน์ ในทุก ๆ ส่วนและไม่ทิ้งขว้าง ไปโดยเปล่าประโยชน์

- ดูแลรักษาให้คงสภาพ ดูแลรักษาสິงของเครื่องใช้ที่มีอยู่ ให้คงสภาพสมบูรณ์ เพื่อการใช้งานที่ยาวนานสูงสุด

ความหมายของคำตามพจนานุกรม

ประหยัด หมายถึง ยับยั้ง ระมัดระวัง เช่น ใช้จ่ายแต่พอควรแก่ฐานะ (ราชบัณฑิตสถาน.

2542 : 667)

อดออม หมายถึง ประหยัด กระหมัดกระແหม่ ออมอดกั้ว (ราชบัณฑิตสถาน. 2542 :

132)

การประหยัด (กรมวิชาการ. 2546 : 142-144) คือ การรู้จักสัดส่วนความจำเป็นความต้องการที่เกิดขึ้นโดยยึดหลักความพอดี รู้จักใช้ทุกสิ่งทุกอย่าง ตามความจำเป็นโดยใช้ให้น้อยที่สุด และคุ้มค่าที่สุด แต่ได้ประโยชน์มากที่สุด

สรุปได้ว่า การประหยัดและออม หมายถึง การรู้จักใช้ปัญญาในการบริโภค การรู้จักคุณค่าของเงิน และการเก็บสะสมเงินโดยการนำฝาก เพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาเล่าเรียนของตนเอง

## 6. ความหมายของความซื่อสัตย์

กรมการศาสนา (2521 : 8) ได้ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ไว้ว่า หมายถึง ให้เป็นคนตรงประพฤติอะไรด้วยน้ำใจจริง

สมาน ชาลิมครือ (2523 : 5) ได้ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ไว้ว่า หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมหรือความรู้สึกรักของบุคคลในส่วนของที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดไม่ทุจริตหรือประพฤติมิชอบรับผิดชอบต่อหน้าที่ตรงต่อเวลายุติธรรม และละเอียดถี่ถ้วน

ประเสริฐศรี เอ็นครินทร์ (2524 : 22) ได้ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ไว้ว่า หมายถึง การถือความซื่อตรงไม่คดโกงทั้งกาย วาจา ใจ ทั้งต่อตนเองและหน้าที่การงาน

ชวัชชัย ชัยจิรฉายกุล (2529 : 99) ได้ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ไว้ว่า หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนด้วยความจริงใจและตรงไปตรงมา

โพธิ์ทอง จิตอ่อนน้อย (2529 : 7) ได้ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ไว้ว่า หมายถึง การประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องตรงต่อความเป็นจริง เป็นการประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา ทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่น

อดิศักดิ์ ภูมิรัตน์ (มจรศ. ยอดแสง. 2542 : 17 ; อ้างอิงมาจาก  
 อดิศักดิ์ ภูมิรัตน์. 2535 : 40) ได้ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ไว้ว่า หมายถึง ความประพฤติที่  
 ยึดหลักแห่ง คุณธรรมประพฤติกปฏิบัติด้วยความจริงใจทั้งกาย วาจา ใจ ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น  
 อารมณ สุคมี (2537 : 22) การประพฤติอย่างตรงไปตรงมาทั้งกาย วาจา ใจ การ  
 ตรงต่อหน้าที่ ตรงต่อความเป็นจริง ต่อตนเองและผู้อื่น

กรมวิชาการ (มจรศ. ยอดแสง. 2542 : 17 ; อ้างอิงมาจาก กรมวิชาการ. 2528 : 11-12)  
 ได้เสนอแนะแนวการแก้ไขและเสริมสร้างลักษณะนิสัยให้มีจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ พอสรุป  
 ใจความสำคัญกว้าง ๆ ดังนี้

1. ให้เด็กได้อยู่ใกล้ชิดกับตัวอย่างที่ดี ได้ปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันจนเห็นคุณค่า
2. เสนอปัญหาให้คิด เมื่อเด็กเห็นปัญหาของคนอื่นหรือสังคมที่ตนเป็นส่วนหนึ่งมาก ๆ  
 ก็จะนำไปเปรียบเทียบกับประสบการณ์ของตนเอง ทำให้เกิดความสำนึกมากขึ้นและจะ  
 เปลี่ยนแปลงค่านิยม และพฤติกรรมของตนเองโดยไม่รู้ตัว
3. จัดโอกาสให้เด็กได้ศึกษาหาประสบการณ์จากวิชาการบางอย่าง ซึ่งสามารถพัฒนา  
 ค่านิยมได้ เช่น ศิลป ช่วยขัดเกลาจิตใจให้ละเอียดอ่อน เป็นต้น
4. สนทนาวิสาสะในชีวิตประจำวัน เมื่อได้พบเห็นหรือสัมผัสสิ่งต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียน  
 และนอกโรงเรียน ในบ้านและนอกบ้าน ก็นำมาวิเคราะห์วิจารณ์กับเด็กได้
5. สร้างคำขวัญที่คนส่วนใหญ่จะยอมรับนับถือร่วมกัน ทั้งนี้ต้องอยู่ในขอบเขต  
 ที่เหมาะสม
6. จัดกิจกรรมและแนวโดยใช้กระบวนการกลุ่ม เพื่อให้เด็กได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์  
 ซึ่งกันและกัน เรียนรู้จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในกลุ่ม ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้และส่งผลให้เกิด  
 ความเจริญงอกงามในทุก ๆ ด้านดังนี้  
 สรุปได้ว่า ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ อย่างตรงไปตรงมา  
 ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่คดโกงทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

## 7. แนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและวินัยในตนเองของนักเรียนในสถานศึกษา

กองวิจัยทางการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ (2542 : 99-2.6) ได้เสนอแนวทางการพัฒนา  
 คุณธรรม จริยธรรม วินัยในตนเองของนักเรียนไว้ 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดเป็นนโยบายของโรงเรียน ผู้บริหารสถานศึกษา คณะครูและคณะกรรมการ  
 สถานศึกษา ต้องกำหนดนโยบายของโรงเรียนให้ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งแจ้งให้บุคคลต่างที่มี  
 ส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบและต้องปฏิบัติร่วมกัน

2. แต่งตั้งคณะกรรมการ ผลจากการกำหนดเป็นนโยบายของสถานศึกษาแล้ว จำเป็นต้องมีคณะกรรมการรับผิดชอบที่ชัดเจน โดยออกเป็นคำสั่งของโรงเรียน ให้มีผู้รับผิดชอบเป็นด้านๆ ไป

3. กำหนดกิจกรรมในการพัฒนา โรงเรียนจำเป็นต้องมีการดำเนินการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและทั่วถึงนักเรียนทุกคน โดยกิจกรรมไว้หลายแนวทางแก้ไข

3.1 การผลิตหรือจัดหาเอกสารปลูกฝังคุณธรรมมาใช้เป็นคู่มือในการดำเนินการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและวินัยในตนเอง

3.2 แนวทางการสอนโดยใช้สื่อมาประกอบการเรียนการสอน เช่น DVD , CD , ภาพยนตร์ รูปภาพประกอบ โดยให้ให้นักเรียนรู้ถึงประโยชน์/วิธีการปฏิบัติ การคิดวิเคราะห์ นำสู่การปฏิบัติที่ถูกต้อง

3.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยสอดแทรกภาระการเรียนรู้ต่างๆ เช่น การตรงต่อเวลา การมีวินัย กิริยามารยาท ความรับผิดชอบ ขยันประหยัดคอออม เป็นต้น

3.4 ใช้เทคนิคการจัดประสบการณ์เรียนรู้ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เช่น บทบาทสมมุติ เล่านิทานคุณธรรม สถานการณ์จำลอง เป็นต้น

3.5 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น กิจกรรมโฮมรูม กิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม วิชาการความดี ประชาธิปไตยในโรงเรียน การศึกษานอกสถานที่ กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี เป็นต้น

3.6 จัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้อต่อการพัฒนาการมีวินัยในตนเองของนักเรียน เช่น ตาวิเศษเห็นนะ จัดป้ายนิเทศ จัดทิ้งขยะให้ถูกที่ เป็นต้น

4. ดำเนินการตามกิจกรรมที่กำหนด โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องดำเนินการให้เกิดเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนตามแบบและวิธีการที่กำหนด

5. นิเทศ ติดตามผล ระหว่างดำเนินการ ควรมีการนิเทศติดตามผลและประเมินผลการดำเนินงานของแต่ละกิจกรรมให้ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจและแนะนำ ปรับปรุงแก้ไข เมื่อมีปัญหาในระหว่างการทำงาน

6. ประเมินผลและสรุปงาน เมื่อเสร็จการดำเนินงานให้มีการประเมินผลการดำเนินงานโดยประเมินผลและสรุปผลของแต่ละกิจกรรมและการรวมของการพัฒนา โดยใช้เครื่องมือที่หลากหลาย เช่น แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต สรุปให้ชัดเจนมีขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ถ้าพบปัญหาและอุปสรรค ควรมีการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

7. ให้มีการดำเนินกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม อย่างต่อเนื่องโดยสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพแวดล้อมความเหมาะสมและสถานการณ์ในปัจจุบัน

สรุปรูปแบบแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม วินัยในตนเองของนักเรียน มีขั้นตอน เริ่มจากกำหนดนโยบายของโรงเรียน แต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบ กำหนดกิจกรรมในการ พัฒนาวินัยในตนเองของนักเรียน ดำเนินการตามกิจกรรมที่กำหนด นิเทศ ติดตาม ประเมินผล ระหว่างการดำเนินงานการพัฒนาตามกิจกรรมที่กำหนดไว้ต่อไปอย่างต่อเนื่อง

การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545-2549) แผนการศึกษาแห่งชาติ กำหนดวัตถุประสงค์พัฒนาคนอย่างรอบด้านและสมดุลและมีแนวนโยบายการ ปลูกฝังและเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม วินัยในตนเอง ค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ใน ระบบวิถีชีวิตที่ดีงาม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องไปดำเนินการ สรุปได้ดังนี้

1. พัฒนาหลักสูตรให้มีสาระในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและหลักธรรมของทุกศาสนา สภาพชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ไทย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อปลูกฝังและ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

2. จัดกระบวนการเรียนการสอนด้านศาสนาและหลักธรรมของศาสนาในทุกระดับ การศึกษา ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับศาสนาที่ผู้เรียนนับถือ ทั้งด้านเนื้อหา การปฏิบัติและ การประยุกต์ใช้ รวมทั้งการบูรณาการเรียนการสอนทางด้านศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม ไว้ ในทุกวิชาได้สัดส่วนสมดุลกัน

3. สถานศึกษาจัดให้มีการเรียนการสอน โดยผสมผสานสาระความรู้ด้านศาสนาและ ความรู้ทั่วไปเข้าด้วยกันอย่างสมดุล รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และ ลักษณะที่พึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ตลอดจนจัดให้ครู พระภิกษุ นักบวช และผู้นำศาสนาให้มี ความรู้ความเข้าใจศาสนธรรมอย่างถ่องแท้ เป็นผู้สอนวิชาศาสนาและศีลธรรมในสถานศึกษา

4. จัดกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงสาระของความรู้ที่มีพื้นฐานทางวัฒนธรรม ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ให้เข้ากับความรู้ทางเทคโนโลยีสมัยใหม่

5. จัดกระบวนการเรียนรู้ด้านศิลปะเพื่อผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าของ ความงามที่แท้จริงของชีวิต สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ และการสร้างสรรค์ของมนุษย์ จนเกิด สุนทรียภาพในจิตใจ

6. ศาสนสถาน เช่น โบสถ์ มัสยิด ฯลฯ และสถาบันวัฒนธรรมต่าง ๆ ในฐานะ ของ สถานศึกษาต้องจัดหรือมีส่วนร่วมในการศึกษาเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม คุณลักษณะ ที่พึงประสงค์และค่านิยมอันดีงามให้เกิดขึ้นในสังคมไทย

7. จัดให้มีการอบรม การประชุมกันอย่างสม่ำเสมอในหมู่ครู คณาจารย์ และผู้บริหารใน เรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมอย่างถูกต้อง เพื่อให้สามารถบูรณาการ

ด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย ในกระบวนการเรียนรู้ได้มากขึ้น รวมทั้งสามารถ  
อบรมคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้เรียน และประพฤติปฏิบัติตนเป็นต้นแบบที่ดีของสังคม

8. จัดให้มีแผนงานและโครงการที่สนับสนุนให้ศาสนบุคคลที่มีความสามารถอย่างแท้จริง  
ในศาสนาธรรม เป็นผู้สอนหรือเป็นวิทยากรวิชาศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน เพื่อ  
ปลูกฝังและเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมให้กับผู้เรียน

9. พัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความรู้ในการสอนและเผยแพร่  
ศาสนา ธรรม ตลอดจนดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน นักศึกษาและประชาชน ได้อย่าง  
แท้จริง

10. จัดให้มีกิจกรรมเพื่อยกย่อง เชิดชูเกียรติผู้เรียน ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการ  
ศึกษา ที่มีความรู้ลึกซึ้งด้านศาสนาธรรม และการประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างแก่นักเรียนทั่วไป

11. จัดและพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ จริยธรรมแก่ผู้เรียนในโอกาส ต่าง ๆ ทุก  
ภาคเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าถึงแก่นธรรมและการปฏิบัติของศาสนา

12. จัดให้มีกิจกรรมการฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมแก่ผู้เรียนในโอกาสต่าง ๆ ทุกภาค  
เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าถึงธรรมและการปฏิบัติของศาสนา

13. กำหนดนโยบาย แผน แผนงาน และโครงการ ให้ครูภูมิปัญญาไทยสามารถมีส่วนร่วม  
ในกระบวนการเรียนการสอน เพื่อเชื่อมโยงความรู้ในหลักสูตรกับความรู้ของชุมชนท้องถิ่น ทำให้  
เกิดการเรียนรู้ที่มีประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างแท้จริงจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมวิถีชีวิตตามระบอบ  
ประชาธิปไตยที่แท้จริงให้เกิดขึ้นในสังคมไทย โดยเชื่อมโยงความรู้ในหลักสูตรกับการนำการ  
ปฏิบัติจริง โดยผู้นำในทุกระดับต้องประพฤติเป็นต้นแบบที่ดีให้กับสังคม

14. อบรมและพัฒนาองค์กรประชาชนและองค์กรประชาคมที่เป็นตัวแทนอย่างแท้จริงของ  
ประชาชนและชุมชน ให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงเกี่ยวกับวัฒนธรรมประชาธิปไตย และ  
สามารถดำเนินกิจกรรมเพื่ออำนวยประโยชน์ให้กับชุมชนท้องถิ่นของตนได้ (สำนักงาน  
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 53)

## 8. การเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม วินัยในตนเองของนักเรียน

### 8.1 ความหมายของคุณธรรม จริยธรรม

คุณธรรมจริยธรรม ถือว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งสำหรับสถานศึกษาแต่ละแห่งในอัน  
ที่จะนำไปเสริมสร้างและพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังที่กำหนดไว้ใน  
ยุทธศาสตร์การพัฒนาของสถานศึกษา รวมไปถึง การเป็นคนดี คนเก่ง และสามารถปฏิบัติตนให้อยู่

ร่วมกับสมาชิกอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข พร้อมกันนี้ ได้มีผู้ให้ความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม ไว้ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546 : 253) ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี

นลิน เรื่องบุตร (2542 : 32) กล่าวว่า คุณธรรม เป็นความดีเลิศเฉพาะอย่างในเรื่องเกี่ยวกับศีลธรรม เช่น ความยุติธรรม ความกรุณา

ศีลธรรม โพนะทา (2545 : 8) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดีที่มนุษย์ประพฤติปฏิบัติจนเป็นนิสัย ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานศึกษา พ.ศ. 2542 (2546 : 291) ให้ความหมายของจริยธรรม ไว้ว่า จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ

ณัฐยศ ผาฉวง (2542 : 13) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรม คือ พฤติกรรมที่ได้ปฏิบัติในทางที่ดีงามทั้งทางกาย วาจา และ ใจ มีขอบเขตถึงพฤติกรรมทางสังคม โดยเป็นลักษณะที่สังคมต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกของสังคม

กรมวิชาการ (2543 : 3) สรุปความหมายของจริยธรรมว่า โดยสรุปแล้วจริยธรรม คือ แนวทางการประพฤติดี ประพฤติชอบ ทั้งกาย วาจาและใจ เพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคมไทย โดยแยกพิจารณาจริยธรรมออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. ค่านิยมจริยธรรม เน้นส่วนที่เป็นลักษณะทางจิต มาตรฐานของการประพฤติปฏิบัติตามที่สังคมต้องการ การกระทำใด ๆ ของบุคคลที่สอดคล้องกับมาตรฐานของการประพฤติถูกต้องดีงาม ก็จัดว่าบุคคลนั้นมีพฤติกรรมจริยธรรมแล้วสอดคล้องกับค่านิยมที่ตนเองนับถือ

2. พฤติกรรมด้านจริยธรรม เป็นส่วนที่มาตรฐานของการประพฤติปฏิบัติตามที่สังคมต้องการ การกระทำใด ๆ ของบุคคลว่า สอดคล้องกับมาตรฐานของการประพฤติถูกต้อง ดีงาม ก็จัดว่าบุคคลนั้นมีพฤติกรรมจริยธรรม

สรุปได้ว่า การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน เป็นการดำเนินการเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมของนักเรียนที่พึงแสดงออกให้เห็นถึงคุณงามความดีที่มีอยู่ในตัวและเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไปว่าสามารถปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์และมาตรฐานและที่สังคมต้องการ รวมถึงความสามารถในการปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านคุณภาพผู้เรียน ที่ได้กำหนดไว้เพื่อเป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับสถานศึกษา ในการพัฒนาส่งเสริม สนับสนุน กำกับ ดูแล คุณภาพผู้เรียน ให้ได้รับการพัฒนาอย่างครบถ้วน สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม



## 8.2 การดำเนินงานเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม วินัยในตนเองของนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 21) ให้แนวทางในการเสริมสร้างวินัยในตนเองของนักเรียนไว้ 5 ประการ คือ

1. การทำให้เกิดพฤติกรรมเคยชิน โดยให้เห็นบุคคลรู้เห็น และปฏิบัติพฤติกรรมที่ดี เพื่อเป็นพื้นฐานและปฏิบัติต่อเนื่องจนเกิดเป็นพฤติกรรมเคยชินที่ดี
2. การใช้วัฒนธรรมในสังคม เป็นแนวทางปฏิบัติผสมผสานกับหลักการทำให้เป็นพฤติกรรมเคยชิน เช่น การทำความเคารพด้วยการไหว้เมื่อพบผู้ใหญ่ เป็นสิ่งที่เด็กทำได้โดยง่าย แต่การเข้าแถวไม่ใช้วัฒนธรรมไทย เด็กไม่ให้เห็นแบบอย่างที่ดีอยู่เสมอ ดังเช่นการไหว้ของไทย ดังนั้นการไหว้จึงง่ายต่อการปฏิบัติมากกว่าการเข้าแถว
3. การใช้อัจฉริยะ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างจิตใจ พฤติกรรมและสติปัญญา ซึ่งเป็นหลักการทางศึกษาและหลักการพัฒนาจริยธรรม คือ มีความเข้าใจในความสำคัญของสิ่งที่กระทำ มีความพอใจและยอมรับในสิ่งที่กระทำ ยอมรับไปสู่ความพร้อมในการกระทำ
4. การใช้แรงหนุนสภาพจิต เป็นการตั้งความมุ่งมั่นหรืออุดมการณ์และพยายามปฏิบัติตามเป้าหมายที่มุ่งมั่นไว้ ซึ่งอาจทำให้เกิดการเปรียบเทียบ แม้ความภาคภูมิใจในผลการปฏิบัติหากใช้มากเกินไปจะกลายเป็นดูถูก ดูหมิ่นผู้อื่น อันเกิดจากการเปรียบเทียบและพึ่งพากำลังใจจากภายนอก
5. การใช้กฎเกณฑ์บังคับ เป็นวิธีหนึ่งที่เกิดวินัยได้ชั่วระยะหนึ่ง เมื่อไม่มีผู้ใดควบคุมวินัยก็หายไป จึงเป็นวิธีที่ไม่ถูกต้อง

## 9. การพัฒนาเพื่อเสริมสร้างวินัยในตนเอง

ความหมายของการพัฒนา ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542

ให้ความหมายคำว่า “พัฒนา” หมายถึง ทำให้เจริญ

ดารา ทีปะปาล (2521 : 71) ให้ความหมาย การพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลงระบบที่กระทำการด้านการแปลงรูป (Transformation) เป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของตัวกระทำ การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดสภาพที่ดีกว่าหรือเหมาะสมกว่า

ทองคูณ หงส์พันธุ์ (ม.ป.ป. : 15) การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น (Development is Change for the Better) อาจหมายถึงการพัฒนาหน่วยงาน ชุมชน หรือประเทศ คือการทำให้สิ่งเหล่านี้ดีขึ้น เจริญขึ้นสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ได้มากยิ่งขึ้น

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2515 : 17) Dr. Betten ผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาชุมชนของอังกฤษ ได้ อธิบายความหมายของ “การพัฒนา” ว่าหมายถึง การเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ดีขึ้น ซึ่งมีความหมายว่า การพัฒนา จะต้องเป็นไปในทางที่ดีกว่าที่เป็นอยู่

สรุปได้ว่า การพัฒนา คือ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์ที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น กว่าเดิมและเป็นขบวนการที่จะต้องทำกันอย่างต่อเนื่องกันไป

การจัดโครงการส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาจะเป็นเป้าหมาย และชีวิต อีกแนวทางหนึ่งที่ควรสร้างเสริมให้เกิดขึ้นในโรงเรียนเป็นอย่างยิ่ง ความสำคัญเริ่มแรกต้อง กำหนดปรัชญาและเป้าหมายในชีวิตความคิดว่า “โรงเรียนกับวิถีชีวิตแบบจริยธรรม”

ซึ่งเป้าหมายที่เกิดขึ้นชัดเจนเป็นที่ยอมรับ และเกิดจากความคิดของทุกคนในโรงเรียน จะยังมีส่วน ทำให้การดำเนินกิจกรรมทุกอย่างทุกประเภทที่จัดขึ้นได้รับความร่วมมือร่วมใจ เกิดความรู้สึก ร่วมกันในการดำเนินการ การเสียสละ การมีจิตใจมุ่งมั่นกับความก้าวหน้าของโรงเรียนอยู่ ตลอดเวลา ปรัชญา และเป้าหมายของการดำเนินชีวิตเชิงจริยธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญเบื้องต้นที่ โรงเรียนต้องกำหนดนโยบายที่ชัดเจนออกมาเพื่อเป็นบรรทัดฐานในการดำเนินงานกิจกรรมทาง จริยธรรมทุกรูปแบบที่จัดขึ้นในโรงเรียน

การจัดโครงการส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา จึงมีกิจกรรมหลาย ๆ ประเภท หลายวิธี ๆ ที่จะสนองต่อเป้าหมายที่คิดดังกล่าว ให้เกิดเป็นผลสำเร็จที่ชัดเจนออกมา คร.เอกวิทย์ ณ ถลางได้เสนอแนวทางที่สอดคล้องกับลักษณะดังกล่าว ในการปลูกฝังจริยธรรมให้ เกิดขึ้นกับนักเรียนวัย 6-12 ขวบ ดังต่อไปนี้

1. สร้างสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเด็ก ให้เด็กสามารถซึมซับจริยธรรมที่ต้องการ ปลูกฝังเอง โดยผู้ใหญ่ไม่ต้องเสียเวลาพร่ำสอนจนเกินไป เช่น ถ้าอยากให้เด็กเป็นคนสะอาดก็ต้อง เพียรพยายามให้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่สะอาดเป็นเวลานาน 6 ปี 9 ปี 12 ปี เด็กก็จะเข้าใจความสะอาด และพัฒนานิสัยรักความสะอาดขึ้นในตัวอย่างแน่นอนแท้

2. ให้เด็ก ได้อยู่ใกล้ชีวิตตัวอย่างที่ดี เช่น ถ้าต้องการให้เด็กมีความซื่อสัตย์ ผู้ใหญ่ก็ ต้องมีความซื่อสัตย์ คิดอย่างไร สอนอย่างไร ก็ประพฤติปฏิบัติอย่างนั้น เมื่อเด็กได้เห็นตัวอย่างเช่น นานๆ เข้าก็จะยอมรับ ซึมซับจริยธรรม คือ ความมีสำนึกได้โดยไม่สับสนหรือขัดแย้ง

3. เสนอปัญหาให้เด็กคิด เมื่อเด็กเห็นปัญหาของคนอื่น หรือของสังคมที่ตนเป็นส่วนหนึ่งมาก ๆ ก็จะนำไปเปรียบเทียบกับประสบการณ์ของตนเอง และเกิดการเปลี่ยนแปลง แขนงคล้ายบางอย่างขึ้นในตัวคือ ได้ศึกษาวิเคราะห์จนเกิดความสำนึก (Selfrealization) มากขึ้นและ เปลี่ยนแปลงค่านิยม และพฤติกรรมของตนเองโดยไม่รู้ตัว

4. แสวงหาแบบอย่างวัฒนธรรมที่ดีงาม และชี้แนะให้เด็กเข้าใจ อาจเกี่ยวกับศิลปะหรือธรรมชาติก็ได้ การชักนำให้เด็กศึกษา และเข้าใจวัฒนธรรมหรือธรรมชาติความเป็นจริงของสรรพสิ่งที่เป็นทางหนึ่งที่ขัดเกลาความคิดของเด็กให้ประณีต และพัฒนาค่านิยมของเด็กได้

5. จัดโอกาสให้เด็กได้ศึกษาประสบการณ์จากวิชาการบางอย่าง ซึ่งสามารถพัฒนาค่านิยมได้ เช่น วิทยาศาสตร์ช่วยสร้างค่านิยมให้เด็กรักความจริงมีเหตุผล ศิลปะช่วยขัดเกลาให้จิตใจละเอียดอ่อน พัฒนาสุนทรียภาพให้เกิดขึ้นในตัวเด็กได้ เป็นต้น

6. สร้างและปฏิบัติตามระเบียบวินัย ระเบียบวินัยในที่นี้ไม่ได้หมายถึงวินัยที่ผู้ใหญ่คิดเอาตามลำพังและเผด็จการครอบงำให้เด็ก แต่หมายถึงจริยธรรมที่ผู้ใหญ่ และเด็กยอมรับนับถือร่วมกันตรงกันเป็นวินัยที่มุ่งสร้างความมีวินัยให้แก่ตนเอง

7. สนทนาวิสาสะในชีวิตประจำวัน เมื่อได้พบเห็นหรือสัมผัสสิ่งต่างๆ ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนในบ้านและนอกบ้าน ก็นำมาคุยให้เด็กเห็นคุณค่า เห็นความหมายของสิ่งนั้น ๆ

8. ให้โอกาสเด็กในการจัดตั้งเป็นกลุ่มก้อนเพื่อศึกษาหาความรู้ ในรูปของสโมสรหรือชมรมเช่น ชมรมธรรมชาติศึกษา ชมรมศิลปะ ชมรมโต้วาที เป็นต้น การให้อิสระภาพแก่เด็กตามรสนิยม และความปรารถนาของตนในทางที่ไม่มีพิษไม่เป็นภัยเช่นนี้เป็นการสร้างบรรยากาศและให้โอกาสเด็กให้พัฒนาตนเองตามพื้นฐานความถนัด ความสนใจโดยเฉพาะวัยรุ่น และวัยที่จะใกล้เป็นผู้ใหญ่เต็มตัว

9. สร้างคำขวัญ หรือภาษิตที่คนส่วนใหญ่จะยอมรับนับถือร่วมกันได้ ทั้งนี้ต้องอยู่ในขอบเขตที่เหมาะสมเพราะถ้ามากนักจะกลายเป็นการปลุกกระดม คือ ดึงคนส่วนใหญ่ให้เกิดความรู้สึกร่วมกันโดยไร้ปรัชญา ไร้สติได้ หรือมีจะนั้นถ้าพรวดพราดไป ก็อาจเป็นของแฉกทำให้เด็กที่มีความคิดเกิดปฏิกริยาไม่ยอมรับเลยก็เป็นได้

10. แนะนำหรือให้คำปรึกษาเฉพาะตัวเป็นรายบุคคล เพราะเด็กต้องการความใกล้ชิด ต้องการคำแนะนำ และต้องการการแนะนำเป็นครั้งคราว โดยเฉพาะเมื่อเด็กมีปัญหา ถ้าผู้ใหญ่ที่เห็นใจและเข้าใจปัญหา และสอดคล้องดูแลทุกข์สุขซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะตัวของเด็กแล้ว ก็ย่อมจะเป็นความห่วงใยของเด็กไม่ว่าหว่ว เด็กมีที่พึ่ง

การปลูกฝังจริยธรรมให้เกิดขึ้นกับนักเรียนในสถานศึกษาจึงนับเป็นกระบวนการที่ต้องใช้การสอดคล้องกลมกลืนเหล่านั้นโดยตรง การจัดตั้งแวดล้อมซึ่งเอื้ออำนวยกับการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กในอันที่ซึมซับสิ่งเหล่านั้นด้วยตนเอง และที่สำคัญที่สุดคือการส่งเสริมให้เด็กได้นำสาระประโยชน์ ข้อคิดมโนคติ เนื้อหาที่ได้รับการเรียนรู้ ได้นำไปสู่การปฏิบัติจริง โดยที่โรงเรียนจะต้องพยายามให้โอกาสกระตุ้น ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ให้เด็กได้เข้าไปมีส่วนร่วม

มากที่สุดตามความสามารถและความสนใจของแต่ละบุคคล โครงการ ส่งเสริมจริยธรรมที่เสนอต่อไปนี้เป็นทั้งกิจกรรมของครูและนักเรียนที่จะนำไปใช้ในโรงเรียนได้เป็นอย่างดีตามกิจกรรมนี้

1. โครงการปฐมนิเทศ
2. การฝึกนั่งสมาธิเบื้องต้น
3. การจัดกิจกรรมโฮมรูม
4. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
5. การจัดกิจกรรมการพัฒนาตนเอง
6. การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับอาคารสิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะสะอาดเรียบร้อย

และมีระเบียบ

7. โครงการประเมินผลการส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียน

## 10. บทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมวินัยนักเรียน

ในการส่งเสริมความมีวินัยแก่นักเรียนอย่างได้ผลนั้น ผู้บริหารต้องตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติด้วยความละเอียด สุขุม รอบคอบและจริงจัง เพื่อเกิดประโยชน์แก่เด็กนักเรียนให้มากที่สุด เพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนมีการปรับปรุงตัวที่ดีที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมและระเบียบสังคม โดยคำนึงถึงนโยบายที่สอดคล้องกับฝ่ายบริหารระดับสูงและเป็นไปตามนโยบายระดับชาติ ซึ่งเป้าหมายที่สำคัญก็คือเพื่อส่งเสริมความมีวินัยในตนเองของนักเรียนนั่นเอง ดังที่ (กาญจนา ศรีกาฬสินธุ์, 2535 : 2538) กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหาร

สรุปได้ว่า ผู้บริหารจะต้องประสานงานกับคณะครูทั้งหมด ในการวางมาตรฐานความประพฤติของนักเรียนต้องมีความจริงจัง ความยุติธรรม และมีความสม่ำเสมอในการรักษาระเบียบวินัยของนักเรียน โดยให้ครูมีส่วนในการจัดระเบียบ และจัดการในชั้นเรียนให้มีบรรยากาศเพื่อเป็นการกระตุ้นและส่งเสริมที่จะให้เด็กมุ่งมั่นที่จะประพฤติปฏิบัติไปในทางที่ดี โดยส่งเสริมให้นักเรียนร่วมกิจกรรมที่สร้างสรรค์ของชั้นเรียน มอบหมายงานที่เหมาะสมกับความสามารถของเขา การยกย่องชมเชยนักเรียนบ่อย ๆ เพื่อพัฒนาความรู้สึกลึกภาคภูมิใจ และทำคะแนนที่ดีให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียนให้มากขึ้นจะทำให้เด็กเห็นคุณค่าของตนเองว่าทัดเทียมคนอื่น ซึ่งจะส่งผลให้เด็กเกิดความมั่นใจในเกียรติและศักดิ์ศรีของคนและมุ่งมั่นรักษาเกียรติประวัติของตนให้ได้อยู่เสมอตลอดไปในชีวิต ซึ่งถือว่าวินัยที่เกิดขึ้นจากการสร้างให้นักเรียนรู้จักความรับผิดชอบ และเกียรติของตนเองเป็นวินัยแบบที่ดีที่สุด

นักศึกษาหลายท่าน ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารใน

การส่งเสริมงานวินัยนักเรียน เช่น เสริมศักดิ์ วิชาตาภรณ์ (2520 : 60-61) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนกับวินัยนักเรียนนั้น ผู้บริหารต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ผู้บริหารควรประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน เช่น ความสามัคคี การแต่งกาย มารยาท เป็นต้น
2. ควรจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้น่าอยู่
3. การออกคำสั่ง ระเบียบต่าง ๆ ควรพิจารณาอย่างรอบคอบ มีเหตุผล
4. การที่นักเรียนประพฤติดีนั้น ควรเกิดจากการที่นักเรียนเห็นชอบด้วยตนเอง ไม่ควรบังคับ เพราะเป้าหมายของวินัยในโรงเรียน คือ ให้นักเรียนควบคุมตนเอง
5. การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนประสบความสำเร็จในชีวิตให้คำปรึกษาและคำแนะนำกรณีมีปัญหาทางวินัย ถ้ามีการลงโทษควรพิจารณาให้รอบคอบ ถูกต้องและยุติธรรม เช่นเดียวกับ พันธ์ หันนาคินทร์ (2526 : 304) ก็กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนกับการรักษาวินัย ดังนี้
6. การสร้างนโยบายเกี่ยวกับการรักษาและส่งเสริมวินัย โดยอาจมอบหมายให้คณะครูเป็นผู้พิจารณา กำหนดระเบียบ ข้อบังคับ ที่จำเป็นโดยคำนึงถึงความเจริญที่เกิดขึ้นกับนักเรียน และสอดคล้องกับนโยบายระดับชาติ
7. ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรฐานความประพฤติเพื่อเตือนใจให้นักเรียนรักษาคำมั่นหรือมาตรฐานที่ตนเองได้มีส่วนสร้างขึ้น
8. ให้ความสนับสนุนคณะครูในการปฏิบัติงาน และชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจกรณีได้ลงโทษนักเรียน
9. การจัดการกับนักเรียนที่ส่งไปหาครูใหญ่ซึ่งจะต้องพิจารณาได้ส่วนให้รอบคอบตามแต่กรณี
10. การที่นักเรียนจะปฏิบัติอยู่ในระเบียบวินัยของโรงเรียนอย่างจริงจังและเรียบร้อยนั้น ประภาพรรณ สุวรรณสุข (2526 : 49) ได้เสนอบทบาทของผู้บริหารและครูกับการรักษาระเบียบวินัยในโรงเรียนไว้ดังนี้
  - 10.1. ศึกษารายละเอียดและทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวปฏิบัติของระเบียบวินัยที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้
  - 10.2. เป็นผู้กำหนดระเบียบวินัยที่ใช้ในโรงเรียน โดยสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงที่ได้กำหนดไว้แล้ว
  - 10.3. เป็นผู้ประสานแนวความคิดระหว่างครูผู้สอน ครูแนะแนว ฝ่ายปกครอง หรือนักเรียนเองในการเป็นผู้มีส่วนร่วมกำหนดระเบียบวินัยบางอย่างให้ถูกต้อง

10.4. แจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับแนวปฏิบัติที่ได้กำหนดไว้ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ เพื่อไปดำเนินการและควบคุมดูแลการปฏิบัติตามระเบียบวินัยของโรงเรียนอย่างเคร่งครัด

10.5. ผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการรักษาระเบียบวินัยที่ได้กำหนดไว้

10.6. สนับสนุนให้ครูได้ร่วมมือจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้ปฏิบัติและรักษาระเบียบวินัยอย่างเต็มที่ เช่น การประกวดมารยาทนักเรียนดีเด่น เป็นต้น

10.7. ร่วมมือกับผู้ปกครองหรือบุคลากรหรือบุคลากรอื่น ๆ ภายนอกโรงเรียนเพื่อควบคุมดูแลเมื่อนักเรียนกลับไปอยู่บ้าน โดยการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ

10.8. ร่วมกับคณะกรรมการประเมินผลในการปฏิบัติตามระเบียบวินัยที่ได้ กำหนดไว้ เพื่อนำผลการประเมินมาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงแก้ไขงานเกี่ยวกับการรักษาวินัยให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

นอกจากนี้แล้ว สนอง เครื่องาก (2536 : 1191) ยังได้กำหนดบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการเสริมสร้างวินัย ไว้ดังนี้

1. ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างวินัยในโรงเรียน
2. กำหนดระเบียบข้อบังคับของโรงเรียนให้เหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพของสังคมและให้คณะครู ได้มีส่วนร่วมในการกำหนด
3. ปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของทางราชการเกี่ยวกับเรื่องวินัยและการรักษาวินัยของนักเรียน
4. ปรีกษาและประสานงานต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียนและชุมชน เพื่อให้การดำเนินงานเสริมสร้างวินัยในโรงเรียนประสบผลสำเร็จ
5. เป็นผู้อบรมส่งเสริมนักเรียนและกระตุ้นครูให้มีความสนใจในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการเสริมสร้างวินัย
6. ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะช่วยให้การเสริมสร้างวินัยเกิดผลดี
7. ประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีเกี่ยวกับการรักษาวินัย
8. ประชุมปรึกษาหารือ เพื่อหาทางป้องกันและแก้ไขปัญหาตลอดจนจัดให้มีการติดตามประเมินผลเกี่ยวกับวินัยในโรงเรียนเป็นระยะ ๆ อย่างสม่ำเสมอ

กล่าวโดยสรุป ในการเสริมสร้างวินัยนักเรียนนั้นผู้บริหารมีบทบาทสำคัญที่จะทำ ให้การเสริมสร้างวินัยนักเรียนประสบผลสำเร็จได้ โดยผู้บริหารต้องประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดี และจะต้องร่วมมือกันระหว่างคณะครู นักเรียน เพื่อร่วมกันกำหนดมาตรฐานความประพฤติเพื่อ

นำไปปฏิบัติ ตลอดทั้งทำการอบรมนักเรียน และจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อสนับสนุน ส่งเสริม สร้างความตระหนักในครูในการเสริมสร้างวินัยให้นักเรียน เมื่อทุกฝ่ายมีส่วนร่วมใจ การดำเนินการยอมรับและเต็มใจปฏิบัติตาม เมื่อปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอก็จะเกิดความเคยชิน และติด เป็นนิสัย

## 11. กลยุทธ์ในการพัฒนา

### 1. กลยุทธ์การเสริมสร้างและพัฒนาวินัย

#### 1.1 กิจกรรมเข้าค่ายจริยธรรม

กิจกรรมเข้าค่ายจริยธรรม เพื่อให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและนักเรียนทุกคน ในสถานศึกษามีวินัยในการดำรงชีวิตทั้งต่อตนเองและสังคม โรงเรียนได้จัดอบรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนโดยอาศัยวัดป่าพัฒนาราม เป็นสถานที่ ตลอดจนเชิญวิทยากรที่มีความรู้ ความสามารถด้านการมีวินัย มีคุณธรรม จริยธรรม มาให้ความรู้ เพราะเชื่อว่าถ้านักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมแล้วจะส่งผลให้เป็นผู้มีวินัยและเป็นคนดีของสังคมต่อไป

#### 1.2 กิจกรรมอบรมคุณธรรม จริยธรรมทุกวันพระ

กิจกรรมการอบรมคุณธรรม จริยธรรมทุกวันพระ โดยโรงเรียนได้จัดกิจกรรมขึ้น ทุกวันพระ โดยคณะครูและนักเรียนต้องแต่งชุดขาวทุกคน ส่วนกิจกรรมหน้าเสาธงในตอนเช้าจะมีการสวดมนต์และเชิญธงเสมาธรรมจักรขึ้นสู่ยอดเสา การเล่านิทานธรรมะและการสอดแทรก ธรรมะประจำวันให้นักเรียนได้รับทราบ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติ นอกจากนี้ยังมีการตรวจการแต่ง กายที่ถูกต้องชำระเบียดและตรวจการเข้าแถวทุกเช้า

#### 1.3 กิจกรรมรักการอ่าน

กิจกรรมรักการอ่าน เป็นกิจกรรมที่ห้องสมุดโรงเรียนดำเนินการเป็นประจำ โดย ส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใช้ห้องสมุดให้มากที่สุด เพื่อเป็นการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านเป็นการสร้าง การใฝ่รู้ใฝ่เรียนและขยันหมั่นเพียรในการศึกษา โดยมีการมอบรางวัลยอดคนก้อ่านในทุกสิ้นเดือน

#### 1.4 กิจกรรมรื้อยรัศดวงใจฝากไว้ในกระบอกไม้ไผ่

กิจกรรมรื้อยรัศดวงใจฝากไว้ในกระบอกไม้ไผ่ เป็นกิจกรรมที่โรงเรียนได้จัดทำขึ้น เพื่อส่งเสริมกิจกรรมประหยัดและออมของผู้เรียน และเป็นการเฉลิมพระเกียรติแด่สมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน โดยจะให้นักเรียน ผู้ปกครอง ร่วมกันออมทรัพย์ไว้ในกระบอกไม้ไผ่ 3 ปล้อง โดยปล้องแรกให้พ่อเป็นคนออม ปล้องที่สองให้แม่เป็นคนออม ปล้องที่สามให้ลูกเป็นคน ออม โดยจะเริ่มออมตั้งแต่วันที่ 6 ธันวาคมของทุกปี และจะฝากกระบอกไม้ไผ่ในทุก วันที่ 5 ธันวาคม ของทุกปี แล้วนำเงินที่เก็บได้ไปฝากไว้กับธนาคาร ธกส. ซึ่งจะส่งเจ้าหน้าที่มารับฝากที่

โรงเรียนโดยตรง เมื่อได้เงินพอสมควรแล้วก็จะนำไปใช้จ่ายเป็นทุนการศึกษาหรือเป็น เงินเก็บต่อไป

### 1.5 กิจกรรมธนาคารความดี

กิจกรรมธนาคารความดี โรงเรียนทราบว่าปัจจุบันสังคมไทยเป็นสังคมที่มีคนดีไม่มาก ดังนั้นจึงก่อให้เกิดปัญหาของสังคมบ่อยครั้ง เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกฝังการปฏิบัติตนเป็นคนดีให้แก่สังคม โรงเรียนจึงได้ให้นักเรียน บันทึกความดีของคนที่ได้ทำไว้ในแต่ละวัน/สัปดาห์/เดือน/ปี และเก็บไว้ในธนาคารความดีที่โรงเรียน กำหนดไว้แล้วเมื่อสิ้นเดือนก็จะมีการสรุปผลการทำความดีแต่ละคน นำไปเปรียบเทียบในระดับชั้นเดียวกัน พร้อมมอบรางวัลคนดีศรียอดแกงให้เป็นกำลังใจสำหรับคนทำความดี

### 1.6 กิจกรรมประชาธิปไตย

กิจกรรมประชาธิปไตย โรงเรียนได้จัดทำกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนขึ้นเพื่อฝึกให้ผู้เรียนเป็นผู้มีสามัคคีธรรม คารวะธรรม คุณธรรม ซึ่งด้านคุณธรรมนั้นจะส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักเป็นผู้เป็นที่ดีและผู้ตามที่ดี มีความรับผิดชอบในงานที่ทำ โดยคณะกรรมการสถานักเรียนได้จัดแบ่งเขตรับผิดชอบรักษาความสะอาด ให้นักเรียนได้ช่วยกันรักษาความสะอาดและให้มีการประกวดเขตเพื่อที่รับผิดชอบ และห้องเรียนที่สะอาด ซึ่งกิจกรรมนี้จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมต่อไป

## 2. กลยุทธ์การตรวจสอบและรายงานพฤติกรรมเพื่อการปรับปรุงแก้ไข

### 2.1 กิจกรรมเวรประจำวัน

กิจกรรมเวรประจำวัน มีเป้าหมายเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมีความรับผิดชอบต่องานที่ครูมอบหมาย ดำเนินการโดยแบ่งนักเรียนกลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มๆ ละ 6 คน เพื่อทำเวรประจำวันในการรักษาความสะอาดเขตพื้นที่รับผิดชอบ โดยแบ่งเป็น 10 เขต เพื่อให้รับผิดชอบดูแลความสะอาดพร้อมให้จดบันทึกการปฏิบัติงานลงในสมุดบันทึก แล้วนำเสนอครูผู้รับผิดชอบทุกวันศุกร์หลังพักเที่ยง จากนั้นคณะกรรมการนักเรียนครูผู้รับผิดชอบตรวจสอบการจดบันทึก สังเกตและรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปคัดเลือกกลุ่มที่มีผลงานดีเด่นเพื่อชมเชยและเสนอแนะในกิจกรรมฝึกอบรม โดยครูผู้ร่วมวิจัย 1 คนต่อนักเรียน 10 คน เป็นคนคอยควบคุมดูแลและทำการสังเกตการณ์ปฏิบัติงานของกลุ่มเป้าหมาย มีผู้เกี่ยวข้องกับกิจกรรม ได้แก่ กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย

### 2.2 กิจกรรมรายงานตัวประจำวัน

กิจกรรมรายงานตัวประจำวัน มีเป้าหมายเพื่อป้องกันไม่ให้กับกลุ่มเป้าหมายกระทำผิดระเบียบของทางโรงเรียนในด้านการแต่งกาย ไม่มีกฎระเบียบและมีความรับผิดชอบต่องานที่ครูมอบหมายตามตัวบ่งชี้ ดำเนินการโดยกลุ่มผู้ร่วมวิจัยจัดทำสมุดบันทึกแล้วแจกให้นักเรียน



กลุ่มเป้าหมายทุกคนละ 1 เล่ม เพื่อใช้บันทึกการมารายงานตัวและลงชื่อกับครูผู้รับผิดชอบในคอน  
 เข้า เมื่อมาถึง โรงเรียนและรายงานตัวเพื่อส่งสมุดบันทึกก่อนกลับบ้านเมื่อเลิกเรียน และใช้สำหรับ  
 บันทึกการส่งงานที่ครูในรายวิชาต่างๆ มอบหมายประจำวัน โดยแบ่งหน้าที่รับผิดชอบของครูผู้ร่วม  
 วิจัย 1 คนต่อนักเรียน 10 คน โดยครูตรวจสอบการแต่งกายตามระเบียบของโรงเรียน เมื่อนักเรียนมา  
 รายงานตัวและลงชื่อในคอนเข้าเมื่อมาถึง โรงเรียน และตรวจการแต่งกายพร้อมกับเก็บสมุดบันทึก  
 การส่งงานประจำวันของนักเรียนก่อนกลับบ้านเมื่อเลิกเรียน โดยใช้ให้นักเรียนมารับในคอนเข้าเมื่อ  
 มาถึง โรงเรียน และระหว่างที่นักเรียนอยู่ในโรงเรียน ครูผู้รับผิดชอบทำการสังเกตพฤติกรรม  
 ประจำวันด้านความรับผิดชอบต่องานที่ครูมอบหมายตามตัวบ่งชี้ คือ การทำเวรประจำวันตามที่ครู  
 มอบหมาย การจดบันทึกการปฏิบัติงานลงในสมุดบันทึก การส่งสมุดบันทึกตามที่ครูมอบหมาย  
 และการส่งงานอื่นๆ ตามที่ครูมอบหมาย เพื่อใช้ประกอบการคัดเลือกนักเรียนดีเด่นพร้อมให้  
 คำแนะนำตักเตือนเมื่อกระทำผิดระเบียบ มีผู้เกี่ยวข้องกับกิจกรรม ได้แก่ กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และ  
 นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย

### 3. การนิเทศติดตามผล

การนิเทศถือว่าเป็นหน้าที่ประการหนึ่งของผู้บริหาร โรงเรียนเพราะผู้บริหารจะเป็น  
 ผู้รับผิดชอบต่อกิจกรรมทั้งหมดของโรงเรียน อีกทั้งมีอำนาจและหน้าที่ในการดำเนินงาน โดยตรง  
 ในฐานะที่ผู้บริหาร โรงเรียนเป็นทั้งผู้บังคับบัญชา และผู้รับผิดชอบการศึกษาภายในโรงเรียน ผู้บริหาร  
 โรงเรียนจึงควรให้ความระมัดระวังในการนิเทศพอสมควร คือ ไม่ใช่ใช้อำนาจของความเป็น  
 ผู้บังคับบัญชาไปเกี่ยวข้องกับกรณีการนิเทศการศึกษา เพราะการนิเทศการศึกษาควรเป็นเรื่องของความ  
 ร่วมมือกันในการทำงานระหว่างผู้บริหารการศึกษาและครูผู้สอน ในการทำงานร่วมกันนั้น  
 ผู้บริหารการศึกษาจึงควรทำในลักษณะของการให้คำปรึกษาหารือ การประชุมครู การอบรมครู และ  
 การพยายามส่งเสริมการทำงานของครูด้วยวิธีการอื่น ๆ ซึ่งประโยชน์ของการที่ผู้บริหาร โรงเรียน  
 เป็นผู้รับผิดชอบการศึกษามีดังนี้

1. เป็นการช่วยส่งเสริมกำลังของนักศึกษานิเทศ ซึ่งมีจำนวนไม่เพียงพอที่จะนิเทศ  
 การศึกษาได้อย่างทั่วถึง
2. การนิเทศโดยผู้บริหาร โรงเรียนนั้น ผู้นิเทศมีความใกล้ชิดกับปัญหาที่มีอยู่ในโรงเรียน  
 รู้ปัญหาได้ดี ย่อมสามารถแก้ปัญหาๆ ได้ตรงจุดมากกว่าให้คนภายนอกมานิเทศ
3. ผู้บริหาร โรงเรียนมีความคุ้นเคยกับคณะครูอยู่แล้ว ทำให้บรรยากาศในการนิเทศเป็น  
 กันเอง โดยไม่ต้องเสียเวลาทำความคุ้นเคยเหมือนศึกษานิเทศก์หรือผู้บริหารการศึกษาจากภายนอก  
 โรงเรียน

4. ผู้บริหาร โรงเรียนสามารถนิเทศ ติดตามผลการปฏิบัติงานได้ตลอดเวลาเพราะอยู่ใกล้ชิดกับคณะครู สามารถทำให้งานดำเนินไปถึงจุดหมายอย่างมีความต่อเนื่องกัน

จะเห็นว่าการนิเทศการศึกษาจะได้ผลนั้น ผู้บริหารและผู้นิเทศจะต้องได้รับความร่วมมือซึ่งกันและกัน และต่างฝ่ายต่างจะต้องรู้หน้าที่และความรับผิดชอบของตน และงานนิเทศจะได้ผลนั้นจะต้องได้รับการปฏิบัติอย่างจริงจัง และจะต้องได้รับความร่วมมือทุกฝ่ายทั้งทางผู้นิเทศและทางโรงเรียน คือ ผู้บริหาร คณะครู และนักเรียน ด้วยการสร้างขวัญของคณะครูในโรงเรียนขวัญและกำลังใจในการทำงานของคณะครูมีความจำเป็นในการดำเนินงานของโรงเรียนเป็นอย่างมาก การประเมินผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน การประเมินผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนเป็นหน้าที่สำคัญโดยตรงของผู้บริหาร

กล่าวโดยสรุป การนิเทศเป็นภารกิจสำคัญและจำเป็นของผู้บริหาร โรงเรียนอย่างหนึ่งความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการจัดการศึกษาในปัจจุบัน ส่วนหนึ่งเกิดจากความตระหนักรู้ถึงความสำคัญและความจริงจังใจในการดำเนินการนิเทศของผู้บริหาร โรงเรียน

## 12. บริบทโรงเรียนชุมชนยอดแก่งสงเคราะห์

โรงเรียนตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 16 เมษายน พ.ศ. 2477 นายอำเภอและคณะกรรมการอำเภอ กาฬสินธุ์ ขุนชนะ ศึกษากร เป็นผู้ตั้ง มีครู 2 คน คือ นายประเสริฐ ฌ กาฬสินธุ์ เป็นครูใหญ่ นายบุญดี ภูมิเขียน เป็นครูน้อย ปัจจุบันมีอาคารทั้งหมด 4 หลัง 31 ห้อง โรงฝึกงาน 1 หลัง โรงอาหาร 1 หลัง บ้านพักครู 6 หลัง ส้วม 5 หลัง อาคารเกษตร 1 หลังบ่อเลี้ยงปลา 2 บ่อ เรือนเพาะชำ 1 หลัง และอาคารอเนกประสงค์ 205/26 จำนวน 1 หลัง

โรงเรียนมีเนื้อที่ทั้งหมด 31 ไร่ 12 ตารางวาอยู่ห่างจากจังหวัดกาฬสินธุ์ 33 กิโลเมตร ห่างจากอำเภอ 9 กิโลเมตร และห่างจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ประมาณ 34 กิโลเมตร ตั้งอยู่ที่บ้านศรีพัฒนา หมู่ 11 ตำบลยอดแก่ง อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ จัดการศึกษา 3 ระดับ คือ ก่อนประถมศึกษา, ประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น มีเขตบริการการศึกษาภายในหมู่บ้านยอดแก่ง 8 หมู่บ้าน คือหมู่ 1, 2, 4, 9, 10, 11, 12, 15

ตารางที่ 2 แสดงข้อมูลจำนวนบุคลากร

ตำแหน่ง	วุฒิ	
	โท	ตรี
ครู คศ.3	2	7
ครู คศ.2	1	20
ครู คศ.1	1	3
พนักงานราชการ	-	3
รวม	4	32
รวมทั้งหมด	36	

## วิสัยทัศน์ (Vision)

นักเรียนเปี่ยมล้นด้วยคุณธรรม ความดี มีความเป็นเลิศทางวิชาการ มีความสุขทุกสถาน ด้วยการนำเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ามาใช้ พัฒนาสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อม พร้อมพัฒนาครูสู่มาตรฐานวิชาชีพครู เชิดชูความเป็นไทย ชุมชนร่วมมือร่วมใจ จนเป็นที่ยอมรับและศรัทธา

ตารางที่ 3 แสดงข้อมูลจำนวนนักเรียน

ชั้น	ชาย	หญิง	รวม
อนุบาล 1	13	15	28
อนุบาล 2	25	21	46
รวมอนุบาล	38	36	74
ป. 1	20	19	39
ป. 2	26	21	47
ป. 3	22	24	46
ป. 4	41	40	81
ป. 5	30	32	62
ป. 6	40	26	66
รวมประถม	179	162	341
ชั้น	ชาย	หญิง	รวม

ชั้น	ชาย	หญิง	รวม
ม. 1	24	25	73
ม. 2	28	33	61
ม. 3	48	26	74
รวมมัธยม	101	84	185
รวมทั้งหมด	318	282	600

### คำขวัญโรงเรียน

วิชาการเป็นเลิศ เชิดชูคุณธรรม ผู้นำประชาธิปไตย สุขภาพอนามัยแข็งแรง  
กีฬาประจำโรงเรียน

### ฟ้า-แดง

จุดเน้นในการพัฒนาโรงเรียน โรงเรียนชุมชนยอดแก่งสงคราม

1. ส่งเสริมการพัฒนาครูสู่มืออาชีพ
2. ส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น
4. ส่งเสริมสุขภาพอนามัยบุคลากรและนักเรียนทุกคน
5. ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมทั้งบุคลากรและนักเรียน
6. ส่งเสริมพัฒนาเชิงระบบการปฏิรูปการเรียนรู้ และคุณภาพในโรงเรียน
7. ส่งเสริมพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการศึกษาและ
8. การจัดการเรียนรู้
9. ส่งเสริมพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและภูมิปัญญาท้องถิ่น
10. ส่งเสริมพัฒนานักเรียนให้เป็นคนเก่ง ดี และมีสุขและส่งเสริมให้นักเรียนเป็น
11. ผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน รู้จักคิดวิเคราะห์ ตั้งเคราะห์ มีคุณธรรมและรักการทำงาน

### นโยบายของโรงเรียน

โรงเรียนชุมชนยอดแก่งสงครามได้กำหนดนโยบายการพัฒนาการศึกษา ปีการศึกษา 2553 ให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังนี้

1. การปฏิบัติงานของบุคลากร ในโรงเรียนต้องรวดเร็ว ถูกต้องตามระเบียบของทางราชการ พ.ศ. 2542

2. มีความจริงใจต่อเพื่อนร่วมงานไม่แบ่งแยกเป็นกลุ่ม

3. ปฏิบัติงานตามนโยบายและระเบียบของทางราชการด้วยความสุจริต

โปร่งใส ตรวจสอบได้

4. ให้ความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานอื่น  
โดยแยกเป็นงานต่าง ๆ ได้ดังนี้

#### 1. ด้านวิชาการ

- 1.1 จัดการเรียนการสอนเพื่อให้เยาวชนมีลักษณะพึงประสงค์ตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา
  - 1.2 ปรับปรุงห้องสมุดให้เป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองของนักเรียน
  - 1.3 เน้นกระบวนการนิเทศภายในให้ทุกคนมีส่วนร่วม
  - 1.4 จัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนก่อนเข้าสู่ชั้นประถมศึกษา
  - 1.5 จัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาโดยให้พัฒนากระบวนการสอนอย่างสม่ำเสมอ
  - 1.6 จัดการเรียนการสอนระดับชั้นมัธยมศึกษา ตามนโยบายขยายโอกาสทางการศึกษา
  - 1.7 จัดการเรียนการสอน โดยเน้นการจัดทำแผนการสอนและจัดหาคู่มือครู
  - 1.8 จัดให้มีการสอนซ่อมเสริมทุกระดับชั้น
  - 1.9 จัดการศึกษานักเรียนพิเศษเรียนร่วมกับเด็กปกติ
  - 1.10 จัดการเรียนการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม
  - 1.11 จัดการเรียนการสอนวิชาชีพให้แก่ นักเรียนเพื่อนำไปประกอบอาชีพเมื่อจบการศึกษา
  - 1.12 จัดบริการส่งเสริมสุขภาพอนามัยแก่นักเรียนรณรงค์ต่อต้านสารเสพติด ก่อถามก การพนันและการทะเลาะวิวาท ในสถานศึกษาตามโครงการโรงเรียนสีขาว
  - 1.13 ปลุกฝังประชาธิปไตยให้ปฏิบัติตนตามระบอบประชาธิปไตยและเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม
  - 1.14 ดำเนินการจัดทำอาหารกลางวันให้นักเรียนได้รับประทานทุกคน
  - 1.15 ให้นักเรียนได้เล่นกีฬาและออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ
  - 1.16 ข่าวสารและสารสนเทศแก่นักเรียน
- #### 2. ด้านบุคลากร
- 2.1 ส่งเสริมให้บุคลากรให้จัดทำเพิ่มผลงานของตนเอง
  - 2.2 ส่งเสริมให้บุคลากรได้เข้ารับการอบรมเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

2.3 สร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรในการปฏิบัติหน้าที่

2.4 ส่งเสริมการทำงานเป็นหมู่คณะ

### 3. ด้านงบประมาณ

3.1 จัดเก็บเอกสารทางราชการอย่างเป็นระบบระเบียบ

3.2 จัดทำข้อมูลสารสนเทศให้เป็นปัจจุบัน

3.3 ดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างให้ทันตามกำหนดเวลา

3.4 จัดทำทะเบียนการเงิน ทะเบียนพัสดุให้เป็นปัจจุบันและถูกต้องตาม

## ระเบียบ

### 4. ด้านอาคารสถานที่

4.1 ปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้สวยงามเพื่อเอื้อต่อการเรียนการสอน

4.2 จัดให้มีป้ายนิเทศให้ทันเหตุการณ์อยู่เสมอ

4.3 เน้นความสะอาดภายในบริเวณ โรงเรียนและอาคารเรียน

4.4 ให้บริการสถานที่แก่หน่วยงานอื่นและชุมชน

4.5 ปรับปรุง ซ่อมแซมอาคารเรียน อาคารประกอบและครุภัณฑ์ให้อยู่ใน

สภาพใช้งานได้อย่างเสมอ

4.6 ปรับปรุงงานการรับ-ส่งหนังสือราชการให้ทันตามกำหนดเวลา

4.7 ส่งเสริมให้บุคลากรร่วมกิจกรรมชุมชน

4.8 จัดบริการข่าวสารแก่ชุมชน

4.9 จัดการแข่งขันกีฬาร่วมกับชุมชน

4.10 รณรงค์การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน

4.11 จัดประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

## 13. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

### 13.1 ความหมายการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

แนวคิดของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ถือกำเนิดมาจากงานด้านจิตวิทยาสังคมของ Kurt Lewin ได้ใช้เวลาหลายปีในการพัฒนาและประยุกต์วิธีการจากชุดการทดลองอย่างต่อเนื่อง ในชุมชนอเมริกาตอนหลังสงครามโลก วิธีนี้ได้นำมาทดลองใช้ในบริบทต่างๆ ทางสังคม มีแนวคิดสำคัญอยู่ 2 แนวคิดที่สำคัญอยู่ 2 แนว คือ แนวคิดในการตัดสินใจของกลุ่ม และแนวคิดด้านการกระทำที่ในการพัฒนาปรับปรุง การวิจัยปฏิบัติการแตกต่างจากการวิจัย แบบอื่น คือ การวิจัยปฏิบัติการจะเน้นผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผนอันเนื่องมาจากการวิจัยเป็น

หน้าที่แรกของการปฏิบัติการ ในอันที่จะนำไปสู่การปรับปรุงและใช้ในการประเมินผลลัพ์ของยุทธวิธีที่ใช้ในภาคปฏิบัติงาน ดังนั้นการวิจัยปฏิบัติการจึงเป็นกิจกรรมกลุ่ม (กรมวิชาการ. 2538 : 13 -14) ซึ่งได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

บุญชม ศรีสะอาด (2543 : 12) ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการว่าเป็นการวิจัยเพื่อนำผลมาใช้แก้ปัญหอย่างรีบด่วนหรือปัจจุบันทันที

อรรณญา สุราลีโนบล (2544 : 66) ได้ให้ความหมายการวิจัยเชิงปฏิบัติการไว้ว่าเป็นการวิจัยอย่างมีระบบ โดยนำหลักการทางวิทยาศาสตร์มาใช้แก้ปัญหาลเฉพาะเรื่อง เฉพาะจุดได้อย่างทัน่วงที่ ส่งผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

วิสุทธิ์ ราตรี (2545 : 2) ได้ให้ความหมายการวิจัยเชิงปฏิบัติการไว้ว่าเป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาและเป็นแนวทางในการเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร การสอนและการเรียนรู้ผลของการพัฒนาอยู่ที่ว่ามีอะไรเกิดขึ้นในชั้นเรียน

สมบัติ บุญประโคน (2545 : 36) ได้ให้ความหมายการวิจัยเชิงปฏิบัติการไว้ว่าเป็นการวิจัยอย่างมีระบบ ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ และวิเคราะห์วิจารณ์ผลการปฏิบัติโดยใช้วงจร 4 ขั้นตอน คือ การวางแผนการลงมือกระทำจริง การสังเกต และการสะท้อนผลการปฏิบัติ การดำเนินการจะต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแผนเข้าสู่วงจรใหม่ จนกว่าจะได้ข้อสรุปที่แก้ไขปัญหาได้จริง หรือสภาพการณ์ของสิ่งที่ศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วันเพ็ญ วรวงศ์พงศา (2546 : 16 ; อ้างอิงมาจาก Ebbutt. 1985 : 156) ให้ความหมายการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นศึกษาด้วยการใช้วิธีการเชิงระบบเพื่อพยายามเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงการจัดการศึกษา โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของกลุ่ม การใช้แนวทางการปฏิบัติงาน และการสะท้อนกลับของผลที่เกิดจากการปฏิบัติงานของตนเอง

สงกรานต์ เจริญจิต (2547 : 52) ได้กล่าวถึงการวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึงกระบวนการคิดค้นหาวิธีแก้ปัญหาในการปฏิบัติงาน โดยการคิดหาแนวทางและนวัตกรรมในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ โดยเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติเข้าด้วยกัน เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุตามผลเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

วิฑราเมศ คลประสิทธิ์ (2548 : 50) ได้กล่าวถึงการวิจัยเชิงปฏิบัติการหมายถึงการดำเนินการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ เป็นปัญหาเฉพาะเรื่องจะต้องดำเนินการอย่างรีบด่วน จะช่วยทำให้พัฒนาการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

### 13.2 จุดมุ่งหมายการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

การทำวิจัยเชิงปฏิบัติการนำมาใช้ในการปรับปรุงงาน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน เนื่องจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีการประเมินอย่างต่อเนื่อง

จึงส่งผลให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น วงจรของการวิจัยนั้นขึ้นอยู่กับปัญหาที่เกิดขึ้น ถ้าผู้วิจัยคิดว่าปัญหาที่พบว่าเป็นปัญหาที่สำคัญก็สามารถเพิ่มวงจรการวิจัยอีกได้ ส่วนระยะเวลาที่ใช้เป็นสัปดาห์ เป็นเดือนหรือเป็นภาคเรียนก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัญหาและอุปสรรค อีกทั้งวิธีการที่นำมาแก้ปัญหาเป็นสำคัญ (อรัญญา สุชาติ โนบล. 2544 : 68-69)

สุวิมล ว่องวานิช (2546 : 21) ได้กล่าวว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน การค้นหาแนวทางการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น การพัฒนาวิชาชีพ

อัจฉรา สระวาที (2540 : 15) ได้กล่าวว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำผลหรือข้อสรุปที่ได้จากการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน หรือเพื่อปรับปรุงและพัฒนางานที่ปฏิบัติอยู่ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วันเพ็ญ วรวงศ์พงศา (2546 : 19) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการไว้ว่า มีความมุ่งหมายจะปรับปรุงประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานประจำให้ดีขึ้น โดยนำงานที่ปฏิบัติอยู่มาวิเคราะห์หาสาระสำคัญของสาเหตุปัญหา จากนั้นจะใช้แนวความคิดทฤษฎีและประสบการณ์การปฏิบัติ เสาะหาข้อมูลและวิธีที่คาดว่าจะแก้ปัญหาได้ นำมาทดลองใช้กับกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้น

พอสรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาและค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหางานที่ปฏิบัติอยู่ให้มีประสิทธิภาพ เพื่อการพัฒนางานและพัฒนาวิชาชีพ

### 13.3 ลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

คงศักดิ์ ชาตุทอง (2542 : 40-41) กล่าวถึงลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการวิจัยอย่างมีระบบ เกี่ยวข้องกับความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการสะท้อนข้อมูลที่ได้อย่างพินิจวิเคราะห์ เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุงการปฏิบัติงานอย่างค่อเนื่องจนเป็นที่พอใจของผู้วิจัยการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการค้นหาปัญหาเพื่อทำการปรับปรุงและทำความเข้าใจ

ปัญหาด้วยการกระทำและเรียนรู้จากผลการกระทำนั้น ๆ การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการทำการวิจัยในงานของผู้วิจัยและงานที่กลุ่มผู้ร่วมวิจัยเป็นการทำงานร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยพัฒนาทั้งงานของผู้วิจัยและงานของผู้ร่วมวิจัยไปพร้อม ๆ กัน ในการทำงานร่วมกันผู้วิจัยต้องมองว่าผู้ร่วมวิจัยเป็นคนมีชีวิตจิตใจไม่ใช่วัตถุพร้อมทั้งกระตุ้นให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างมีจุดมุ่งหมาย และช่วยให้ผู้ร่วมงานสร้างผลงานด้วยตนเองการวิจัยไม่ใช่เพียงการนำเอาวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการเรียนการสอนแต่การวิจัยเชิงปฏิบัติการใช้แนวคิดทางสังคมศาสตร์จะเกี่ยวข้องกับบุคคลและการพัฒนาให้ดีขึ้นการวิจัยปฏิบัติการจะเป็นระบบที่หมุนไปเรื่อยๆ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งตัวผู้วิจัยเองและสถานการณ์แวดล้อม



ยาใจ พงษ์บริบูรณ์ (2537 : 13) ได้กล่าวถึง ลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการไว้ดังนี้

1. เป็นความพยายามที่จะปรับปรุงการศึกษา โดยการเปลี่ยนแปลง (Changing) การศึกษานั้นและเรียนรู้ลำดับของการเปลี่ยนแปลงนั้น

2. เป็นการทำงานของกลุ่ม (Participatory) และใช้การปรึกษาหารือร่วมมือทำงาน (Collaboration) ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยปฏิบัติตามแนวทางกลุ่มกำหนด

3. ใช้การสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflection) และประเมินตรวจสอบในทุกๆ ขั้นตอน เพื่อปรับปรุงการฝึกหรือการปฏิบัติให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมาย

4. เป็นการวิจัยที่เริ่มจากจุดเล็กๆ (Start Small) อาจเริ่มต้นจากบุคคล (ครูหรือนักวิจัย) คนเดียวพยายามดำเนินการให้มีการเปลี่ยนแปลง หรือปรับปรุงบางสิ่งบางอย่างทางการศึกษาให้ดีขึ้น โดยขณะที่ปฏิบัติการต้องปรึกษาหารือและรับฟังข้อคิดเห็นและอาศัยการร่วมปฏิบัติ

5. เป็นการสร้างความรู้ใหม่ที่ให้แนวทางปฏิบัติเชิงรูปธรรมจากการบันทึก (Records) พัฒนาการของกิจกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ขณะเดียวกันสามารถนำปรากฏการณ์ที่ศึกษาประมวลเป็นข้อมูลเสนอเชิงทฤษฎี (Proposition) ได้แนวทางการวิจัยปฏิบัติการ เพื่อนำมาแก้ปัญหาในชั้นเรียน โดยครูเป็นผู้เรียนรู้และวิเคราะห์วิจารณ์จากผลได้จากการปฏิบัติ จะทำให้ได้รูปแบบการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาการเรียนรู้ได้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของชั้นเรียนและระบบของตนเองได้อย่างแท้จริง

อรรถญา สุราติโนบล (2544 : 67-68) กล่าวถึงลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการจาก ผู้เกี่ยวข้องปฏิบัติการไว้ว่ามีลักษณะสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. เริ่มต้นจากความต้องการปรับปรุงงานให้ดีขึ้น โดยค้นพบปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานเอง

2. มุ่งแก้ปัญหาเฉพาะ เฉพาะเรื่อง

3. เป็นการวิจัยเชิงพัฒนาเพื่อปรับปรุงผลการปฏิบัติงาน

4. เป็นการวิจัยเพื่อประเมินตนเองของผู้ปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง

5. เป็นการวิจัยซึ่งผู้ปฏิบัติเป็นผู้ประสบปัญหาเอง ย่อมดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ดีกว่าการวิจัยของบุคคลภายนอก

6. เป็นการวิจัยเพื่อวิจัยวิเคราะห์งาน วางแผนเพื่อปรับปรุงงานนั้นให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

7. เป็นการวิจัยเกี่ยวกับนวัตกรรมการเปลี่ยนแปลงและวิธีการ

8. เป็นการวิจัยที่มีการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ ๆ เพื่อให้

ทราบถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นระหว่างปฏิบัติงาน อันจะไปสู่การปรับปรุงการทำงานในระยะต่อไป

9. เป็นการวิจัยที่ดำเนินการภายใต้สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ปกติ
10. มีการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเป็นระยะเวลาต่อเนื่อง
11. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลจะต้องเหมาะสมสอดคล้องกับเรื่องที่วิจัย
12. เป็นการวิจัยที่ไม่ยึดแบบแผนเนื่องจากการวิจัยที่มุ่งแก้ปัญหาเฉพาะเรื่อง

ที่แก้ไขเท่านั้น

13. การดำเนินการวิจัยมีการทดสอบสมมุติฐาน โดยการปฏิบัติจริง
14. การประเมินผลการวิจัยมุ่งพิจารณาขอบเขต วิธีการแก้ปัญหาหรือกระบวนการวิจัยและนำผลการวิจัยมาใช้ปรับปรุงงานเฉพาะเรื่อง

สุวิมล ว่องวาณิช (2546 : 21) ได้กล่าวถึงลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการไว้ ดังนี้ ผู้วิจัย คือ ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงาน (ในทางการศึกษา ผู้วิจัย คือ ครู) สิ่งที่ถูกวิจัย คือ ปฏิบัติการศึกษาวัดดูประสงค์ของการวิจัย คือ การพัฒนาการเรียนการสอน การค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น การพัฒนาวิชาชีพวิธีการวิจัย คือ กระบวนการค้นหาข้อความรู้ที่มีขั้นตอนหลักสำคัญ คือการวิจัยและการปฏิบัติ

ลักษณะสำคัญ

1. การสะท้อนผลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของตนเองและผลที่เกิดขึ้น
  2. การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับการเรียนการสอนหรือเพื่อนร่วมงานมีส่วนร่วมในการวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติงานและผลที่ได้รับ
  3. กระบวนการที่มีการดำเนินงานเป็นวงจรต่อเนื่องและทำเป็นส่วนหนึ่งของ
- การปฏิบัติงาน

4. ผลที่ได้จากการวิจัยนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงาน

สรุปลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการได้ว่ากิจกรรมใดที่ดำเนินการแก้ปัญหาโดยวิธีการลงมือปฏิบัติแก้ปัญหานั้น และสามารถแก้ปัญหาได้อย่างสมบูรณ์หรือแก้ปัญหาค้นคว้าได้ระดับหนึ่ง ครูได้ความรู้ใหม่นับเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การวิจัยรายบุคคลหรือรายกรณีที่แก้ปัญหาค้นคว้าด้วยวิธีการวิจัยแก้ปัญหาผู้เรียน การวิจัยพัฒนาการเรียนการสอนและสื่อการสอน จัดเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการด้วย

#### 13.4 ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

โกวิทย์ เทศบุตร (2549 : 12 -14) ได้นำเสนอขั้นตอนการประยุกต์ใช้หลักการวิจัยปฏิบัติการ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) ได้เสนอแนะไว้ ดังนี้

1. การวางแผน (Planning) จะต้องสะท้อนให้เห็นถึงวิธีการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันว่ามีวิธีการใดมาซึ่งข้อมูลสภาพปัจจุบันการดำเนินงานและประเด็นการศึกษายังไร แล้วนำเสนอตามกรอบการศึกษาวิจัย จากนั้นกลุ่มผู้ร่วมศึกษาร่วมมือกันกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนา (แก้ไข ปัญหา) ซึ่งสะท้อนด้วยกิจกรรมหรือชุดกิจกรรมหลักๆ อะไรบ้าง เพื่อนำไปจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการพัฒนาในลักษณะตารางแผนปฏิบัติการ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ต้องวางแผนด้วยความรอบคอบ เลือกใช้เทคนิควิธีการที่เหมาะสม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ อาจใช้เทคนิคเชิงปริมาณ (Quantitative Technique) หรือเทคนิคเชิงคุณภาพ(Qualitative Technique) โดยยึดหลักสามเส้าหรือหลายมิติ Triangulation : เป็นการใช้อย่างน้อยสองแหล่งหรือมากกว่าเพื่อยืนยันข้อค้นพบ : Using Two or More Kinds of Data to Confirm a Finding) ประกอบด้วย

1.1 หลักสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) : เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลหนึ่งจากหลายคน (มติบุคคล) หรือเก็บข้อมูลเดิมแต่เวลาต่างลา (มติเวลา) หรือต่างสถานที่ (มติสถานที่)

1.2 หลักสามเส้าด้านผู้ศึกษา (Investigator Triangulation) : เป็นการสะท้อนผลประเด็นการศึกษากับกลุ่มผู้ร่วมศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอน

1.3 หลักสามเส้าด้านวิธีการ (Methodological Triangulation) : เป็นเทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธี เช่น ใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ การศึกษาเอกสาร การสำรวจความคิดเห็น การทดสอบ เป็นต้น

2. การปฏิบัติ (Action) เป็นการนำแผนปฏิบัติการไปสู่การปฏิบัติตามลำดับกิจกรรม จนครบกิจกรรมที่ระบุไว้ โดยยังไม่ต้องให้รายละเอียดการดำเนินกิจกรรมแต่ละกิจกรรม แต่จะไปให้รายละเอียดการดำเนินกิจกรรมที่กระชับและชัดเจนในลักษณะการเล่าเรื่องราวว่าด้วยผลการวิเคราะห์ข้อมูล

3. การสังเกต (Observation) เป็นขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล (Collecting Data) เก็บรวบรวมหลักฐาน (Collecting Evidence) เกี่ยวข้องโดยตรงกับการได้มาซึ่งข้อมูลการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการ ที่จะใช้ในการสะท้อนผลการบรรลุหรือไม่บรรลุเป้าหมายเฉพาะของแต่ละกิจกรรมที่กำหนดไว้ การเก็บรวบรวมข้อมูลอาจดำเนินได้ทั้งในระหว่างและภายหลังการปฏิบัติตามแผนที่สัมพันธ์กับที่ได้กำหนดไว้แล้วในแผนปฏิบัติการ

4. การสะท้อนผล (Reflection) เป็นขั้นการพิจารณาผลสรุปในการดำเนินทุกกิจกรรมของแต่ละวงรอบโดยอิงกรอบการศึกษาค้นคว้าว่าบรรลุหรือไม่บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาอย่างไร และสะท้อนผลดังกล่าวด้วยกิจกรรมใดบ้าง เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจร่วมศึกษา

ค้นคว้าในการปรับแผนใหม่ (Planning Revision) ทั้งที่เป็นจุดอ่อนที่ต้องปรับปรุงและจุดแข็งที่ต้องเสริมและพัฒนาอย่างต่อเนื่องจะทำให้ได้แผนใหม่ที่ปรับแล้ว (Revision Plan) เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) ในวงรอบต่อไป

ชูศรี วงศ์รัตนะ (2543 : 80-81) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ว่ามี 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 เตรียมการและวางแผน (Planning) เป็นขั้นของการเตรียมการและวางแผนการปฏิบัติงาน เพื่อแก้ปัญหาหรือปรับปรุงงาน โดยดำเนินการ ดังนี้

1. การกำหนดปัญหาหรือการค้นหา
2. หาวิธีการ หรือแนวทางการแก้ปัญหา
3. กำหนดแนวทางปฏิบัติ

ขั้นที่ 2 ปฏิบัติตามแผน (Acting) ขั้นนี้ ผู้วิจัยต้องเป็นผู้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ภายใต้อสภาพการณ์ปกติ มีการเก็บข้อมูลอย่างละเอียดตลอดเวลาจากการจัดแต่ละกิจกรรมและนำมาเชื่อมโยงกับกิจกรรมต่อไป วิธีเก็บข้อมูลที่สำคัญที่สุด คือการสังเกตการดำเนินการในขั้นนี้สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา

ขั้นที่ 3 การสังเกต (Observing) ขั้นนี้ผู้วิจัยต้องสังเกตอย่างละเอียด รอบคอบ มีความไวในการสังเกตเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด ต้องสังเกตทั้งกระบวนการปฏิบัติ และผลการปฏิบัติ ที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ

ขั้นที่ 4 การสะท้อนผลกลับ (Reflecting) ผู้วิจัยพิจารณาผลการปฏิบัติจากข้อมูลที่ได้จากข้อ 3 เพื่อประเมินผลการปฏิบัติงานในขั้นที่ 4 เพื่อสะท้อน ไปสู่การปรับปรุงใหม่หรือการซ้ำซ้ำเพื่อขึ้นขั้นผล

ประวิต เอรารวรรณ์ (2545 : 11) กล่าวว่า กระบวนการหรือขั้นตอนของการวิจัยปฏิบัติการที่สำคัญและมีผู้นำมาประยุกต์ใช้ในทางการศึกษาอย่างแพร่หลายมีอยู่ 5 กระบวนการ คือ กระบวนการของ Kurt Lewin, John Elliot, มหาวิทยาลัย Deakin, David Ebbutt และ James Mckerman อย่างไรก็ตามแม้ว่ากระบวนการวิจัยปฏิบัติการจะมีหลายรูปแบบแต่หลักการหรือมโนทัศน์สำคัญหรือวิธีการที่ใกล้เคียงและคล้ายคลึงกัน สำหรับรายละเอียดของแต่ละกระบวนการ มีดังนี้

1. กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการของ Kurt Lewin กระบวนการของ Kurt Lewin มีการประยุกต์ใช้มากในการวิจัย เพื่อจัดการหรือทำการเปลี่ยนแปลงทางสังคม กระบวนการของ Kurt Lewin จะมีลักษณะเป็นลำดับการตัดสินใจแบบบันไดเวียน (Spiraling Decision) ซึ่งเริ่มจากการสำรวจสภาพปัจจุบัน แล้วกำหนดขอบเขตปัญหาไว้ชัดเจน วางแผนปฏิบัติลงมือปฏิบัติ และประเมินผลที่เกิดขึ้น ดังนั้นขั้นตอนปฏิบัติการวิจัยของ Lewin จึงประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

การวางแผน (Planning) การค้นหาความจริง (Fact Finding) การดำเนิน (Execution) การวิเคราะห์ (Analysis)

2. กระบวนการวิจัยปฏิบัติการของ John Elliott ขั้นตอนการปฏิบัติการเริ่มต้นด้วยการให้ผู้ทำวิจัยกำหนดความคิดทั่วไปแล้วสำรวจสภาพการณ์เบื้องต้น กำหนดแผน นำแผนไปใช้ กำกับติดตามการชี้แผนและดูผลที่เกิดขึ้นแล้วสำรวจสภาพการณ์อีกครั้งเพื่อนำไปปรับเปลี่ยนความคิดเพื่อเริ่มวงจรใหม่ Elliott เห็นว่า ความคิดทั่วไปเป็นสิ่งที่ชี้ความก้าวหน้าของการปฏิบัติตามแผนคือ กระบวนการที่ดำเนินการต่อไป

3. กระบวนการวิจัยปฏิบัติการของมหาวิทยาลัย Deakin Stephen Kemmis และคณะได้นำแนวคิดของ Lewin มาใช้ในการวิจัยปฏิบัติการเพื่อปรับปรุงการจัดการศึกษาของออสเตรเลียจนได้รับการยอมรับและเผยแพร่ไปกว้างขวาง ซึ่งในแนวคิดของ Kemmis และคณะนั้น การวิจัยปฏิบัติการคือการวิจัยแบบมีส่วนร่วม และการร่วมมือกันเป็นหมู่คณะจะกระทำคนเดียวไม่ได้ เพราะการกระทำเพียงคนเดียวถึงถึงแม้จะเกิดการเปลี่ยนแปลง ก็จะทำลายพลังการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากกลุ่ม ดังนั้นในขั้นตอนของการวิจัยปฏิบัติการจึงต้องกำหนดจุดสนใจร่วมกัน (Thematic Concern) เช่น สนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรและวิธีสอนให้มีประสิทธิภาพ หรือพัฒนาให้ผู้เรียนเข้าใจวิธีการวิทยาศาสตร์ให้ลึกซึ้ง เป็นต้น เมื่อได้จุดสนใจร่วมกันแล้วก็จะนำไปสู่การปฏิบัติการที่สำคัญ 4 ประการที่เกี่ยวข้องกันเป็นวงจร คือ

3.1 การพัฒนาแผนการปฏิบัติเพื่อปรับปรุงสิ่งที่เป็นปัญหา ซึ่งเป็นการปฏิบัติงานที่มีโครงสร้างและแนวทาง การวางแผนต้องการยึดหยุ่น และต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตที่อาจส่งผลกระทบต่อแผนที่กำหนดไว้ได้ การปฏิบัติตามแผนซึ่งเป็นการดำเนินการตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้อย่างละเอียดรอบคอบและมีการควบคุมอย่างสมบูรณ์

3.2 การสังเกตผลการปฏิบัติ เป็นการบันทึกข้อมูล หลักฐานหรือร่องรอยต่างๆ อย่างมีวิจารณญาณที่เกี่ยวกับผลที่ได้จากผลการปฏิบัติ โดยอาจใช้วิธีการวัดแบบต่างๆ เข้ามาช่วยซึ่งสารสนเทศจากการสังเกตนี้จะนำไปสู่กาต้องสะท้อนและปรับปรุงการปฏิบัติอย่างเข้าใจและถูกต้องทาง

3.3 การต้องสะท้อนผลการปฏิบัติ เป็นกระบวนการทบทวนการปฏิบัติจากบันทึกที่ได้จากการสังเกตว่าได้ผลอย่างไร มีปัญหาหรือข้อขัดแย้งอย่างไร เพื่อเป็นพื้นฐานการวางแผนในวงจรต่อไปนี้ ดังนั้นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการวิจัยปฏิบัติการของมหาวิทยาลัย Deakin จึงประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอนคือ การวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) ซึ่งมีการเคลื่อนไหวลักษณะ “เกลียวสว่าน”

ไม่หยุดนิ่งและไม่จบลงด้วยตนเอง

#### 4. กระบวนการวิจัยปฏิบัติการของ David Ebbutt

รูปแบบของ Ebbutt (1983) การดำเนินการวิจัยปฏิบัติการเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้นั้น ประกอบด้วยกิจกรรมหลายกิจกรรม ขณะดำเนินการนักวิจัยยังสามารถดำเนินการนักวิจัยยังสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องกันไปในแนวเส้นทาง ถ้ากิจกรรมที่กำหนดไว้สามารถปฏิบัติได้บรรลุจุดประสงค์ในทางตรงกันข้ามถ้ากิจกรรมนั้นไม่เหมาะสม นักวิจัยก็สามารถปฏิบัติได้ 2 กรณีคือ (1) ปรับปรุงแก้ไขแนวคิดทั่วไป หรือ (2) จะปรับปรุงแก้ไขแผนงานนั้น

#### 5. กระบวนการวิจัยปฏิบัติการของ James Mckernan

Mckernan (สมบัติ บุญประคม. 2545 : 8 ; อ้างอิงมาจาก Mckernan.1996) ได้เสนอวงจรการวิจัยปฏิบัติการที่ยืดระยะเวลาในการปฏิบัติงานและกิจกรรมเป็นหลัก โดยวงจรปฏิบัติที่ 1 เริ่มจากการระบุปัญหาในการปฏิบัติงานและมีการปรับปรุงการปฏิบัติงานนั้นเมื่อปฏิบัติจนครบแล้วก็เริ่มระบุปัญหาในการปฏิบัติงานและกิจกรรมใหม่ในวงจรปฏิบัติที่ 2 และต่อไปเรื่อยๆ แสดงให้เห็นแนวทางหรือรูปแบบการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ เพื่อแก้ไขปัญหาในเรื่องราวของสิ่งที่ศึกษานั้น

#### 6. กระบวนการวิจัยปฏิบัติการของ Freeman

Freeman (สุวิมล ว่องวาณิช. 2546 : 42-44 ; อ้างอิงมาจาก Freeman.1998) ได้เสนอขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับสภาพที่เกิดขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดปัญหาการวิจัยหรือคำถามการวิจัยที่มีความ

เฉพาะเจาะจง

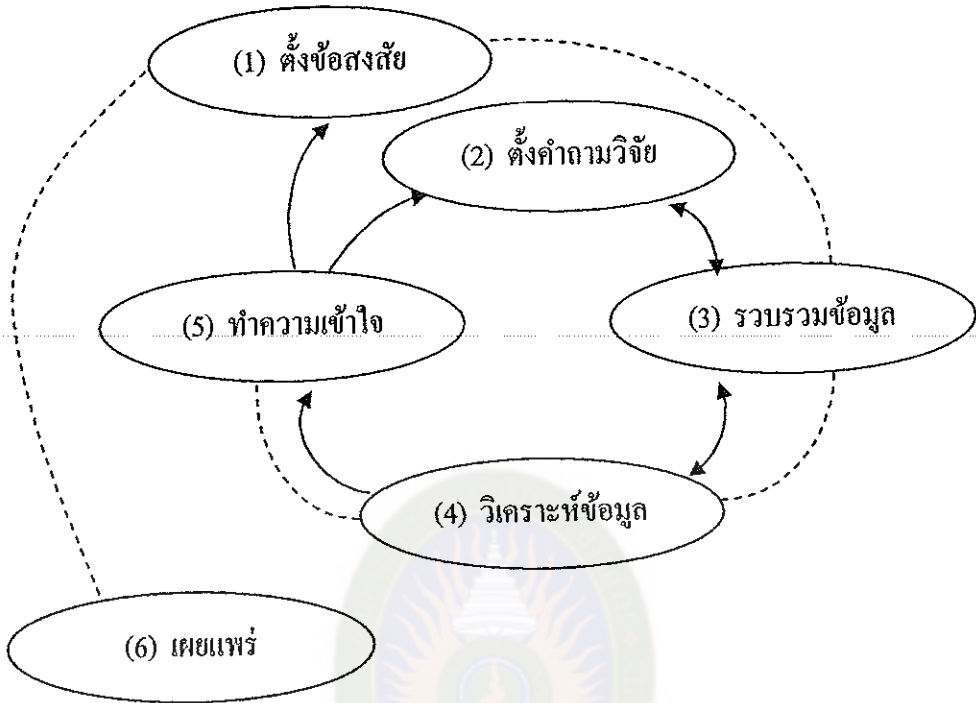
ขั้นตอนที่ 3 เก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบคำถามวิจัย

ขั้นตอนที่ 5 ทำความเข้าใจกับสิ่งที่เกิดขึ้น

ขั้นตอนที่ 6 นำข้อค้นพบไปเผยแพร่ให้ผู้เกี่ยวข้องทราบและใช้ประโยชน์

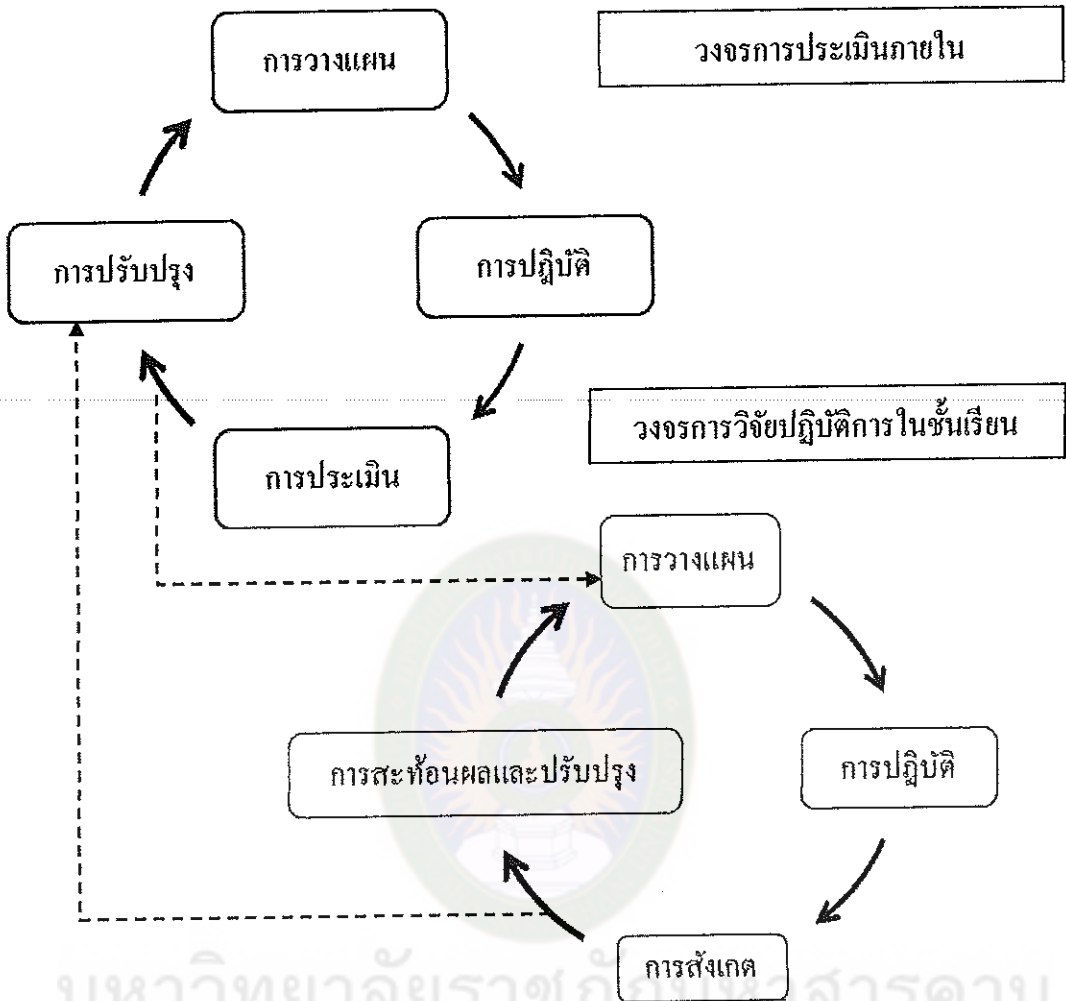
วงจรการวิจัยของ Freeman (1998) มีลักษณะพิเศษที่เริ่มต้นทำวิจัยในตอนใดก่อนก็ได้ เช่น อาจเริ่มต้นที่การวิเคราะห์ข้อมูลที่ครุมีอยู่ในมือ ทำความเข้าใจกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลแล้วกำหนดเป็นคำถามที่ต้องการวิจัยเพื่อหาคำอธิบายในผลที่เกิดขึ้น เป็นต้น นงลักษณ์ วิรัชชัย (สุวิมล ว่องวาณิช. 2546 : 42-44 ; อ้างอิงมาจาก นงลักษณ์ วิรัชชัย. 2543)



แผนภาพที่ 1 วงจรการวิจัยปฏิบัติการของ Freeman

ขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการมีลักษณะคล้ายคลึงกัน และมีกระบวนการดำเนินการวิจัยที่คล้ายคลึงกับหลักการวิจัยทั่วไป คือ มีการกำหนดปัญหา การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การเสนอผลการวิจัย ส่วนที่แตกต่างออกไปอย่างชัดเจน คือการสะท้อนผลเพื่อให้เกิดการวิพากษ์และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินผลภายในและการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน

ขั้นตอนที่กล่าวมาข้างต้น ไม่ต่างไปจากวงจรการวิจัยแบบขดลวดที่เริ่มต้นด้วยการวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผล หรือเรียกย่อๆ ว่า PAOR (Plan, Act, Observe, Reflect) เทียบเคียงกับวงจรประเมินผลภายใน คือ วงจรการทำงานแบบ PDCA (Plan, Do, Check, Act) โดยมีการทำงานดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันดังปรากฏในภาพประกอบข้างล่างนี้



แผนภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินผลภายในและการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน

## 14. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

### 14.1 งานวิจัยในประเทศ

เพียง แหวนวงษ์ (2546 : 123) ได้ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเสริมสร้างวินัยในตนเองของนักเรียนโรงเรียนบ้านปลาตุ๊ก อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ผู้บริหาร ครู อาจารย์ มีความพึงพอใจในกระบวนการพัฒนากิจกรรมการเสริมสร้างวินัยในตนเองของโรงเรียน ปลาตุ๊ก ส่งผลให้ครู อาจารย์ ได้รู้จักวิธีแก้ไขปัญหาและพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย นักเรียนกลุ่มเป้าหมายได้พัฒนาพฤติกรรม มีวินัยในตนเองดีขึ้น ทั้ง 3 ด้าน อย่างพึงพอใจ ปรากฏผล ดังนี้ 1. ด้านการรักษาความสะอาดการแต่งกายและห้องเรียน นักเรียนรู้จักรักษาสุขภาพร่างกายของตนเอง มีการแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสะอาด ส่วนทางด้านอาคารเรียน ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ก็ได้รับการดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี ภูมิทัศน์ของโรงเรียนก็ร่มรื่น มีการจัดและตกแต่งต้นไม้ให้ดู



สวยงาม ถนนภายในโรงเรียนก็สะอาด และได้รับงบประมาณสนับสนุนจากผู้มีจิตศรัทธาให้ทำถนนเพิ่มขึ้นอีก 2. ด้านการควบคุมตนเอง ครู อาจารย์ มีการกวดขันการมาโรงเรียนและมีการติดตามนักเรียนที่ขาดโรงเรียนบ่อย ๆ ส่วนนักเรียนมีความรับผิดชอบดูแลตนเองดีขึ้น รู้จักกำหนดเวลาในการดูหนังสือ การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มีจริยธรรมอันดีงาม พุดจาสุภาพ เรียบร้อย คือ ภายอ่อนน้อม วาจ่าอ่อนหวาน จิตใจอ่อนโยน 3. ด้านความรับผิดชอบต่อหน้าที่ นักเรียนมีความรับผิดชอบต่องานที่ครู อาจารย์ มอบหมายให้ ทำงานสะอาดเรียบร้อย ทำเสร็จและส่งงานตรงเวลาที่กำหนด มีการใช้เวลาว่างในการเลือกทำกิจกรรมที่ตนเองชอบและมีความถนัด

พิสิทธิ์ หอมสมบัติ (2546 : 116) ได้ศึกษาการพัฒนาวิสัยนักเรียนโรงเรียน

บ้านคอนขุง ตำบลนาเยี่ย จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อให้เด็กนักเรียนมีความตระหนักในการรักษาความสะอาดเสื้อผ้าและร่างกายตนเอง โดยให้มีการจัดกิจกรรมทำความสะอาดร่างกายนักเรียนขึ้นในทุกสัปดาห์ และเพิ่มความเข้มในการกำกับให้นักเรียน ได้ปฏิบัติอย่างจริงจังอย่างต่อเนื่องและให้เกิดความเคยชิน จนกลายเป็นวินัยประจำตัวของนักเรียน ซึ่งจากการปฏิบัตินักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงที่ดี การแต่งกายถูกตามระเบียบมากขึ้นและเสื้อผ้า ร่างกายของนักเรียนสะอาดมากขึ้น

อดุลย์ศักดิ์ ทองดี (2546 : 124) ได้ศึกษาการพัฒนาวิสัยนักเรียนด้านการแต่งกายของโรงเรียนบ้านกลาง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ในปัจจุบัน พบว่า นักเรียนระดับประถมศึกษา แต่งกายถูกต้องตามระเบียบ ร่างกาย เสื้อผ้าสะอาด และเหมาะสมกับโอกาสและกิจกรรม แต่ยังมีนักเรียนบางคนมีปัญหาในการแต่งกาย ซึ่งผลจากการพัฒนา ดังกล่าวเป็นผลมาจากชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยใช้ 4 กิจกรรมหลัก คือ กิจกรรมรับนักเรียนหน้าโรงเรียน กิจกรรมโฮมรูม กิจกรรมที่ช่วยเนื่องในการแต่งกาย กิจกรรมประกวดนักเรียนตัวอย่าง นักเรียนแต่งกายได้ถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน มีเครื่องแต่งกายครบชุด แต่งกายสะอาดมากขึ้น

จรรยา กุลสุทธิชัย (2547 : 131) ได้ศึกษาการดำเนินงานเสริมสร้างการพัฒนาความมีวินัยในตนเองของนักเรียน โรงเรียนบ้านลำโรง (วิทยุ โยอนุสรณ์) อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ จากการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหา พบว่า โรงเรียนมีปัญหาเกี่ยวกับวินัยในตนเองของนักเรียน 4 ด้าน ได้แก่ ปัญหาด้านการแต่งกาย ปัญหาด้านความรับผิดชอบ ปัญหาด้านความมีสัมมาคารวะ และปัญหาด้านบุคลิกภาพ และได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าเพื่อเสริมสร้างพัฒนาความมีวินัยในตนเองของนักเรียนโดยใช้กลยุทธ์ 4 วิธี คือ การอบรมประจำวันและวันสุดสัปดาห์ การอบรมเสริมสร้างความเข้มแข็ง การนิเทศ และการคัดเลือกนักเรียนตัวอย่าง และ การประกวดนักเรียนที่มีวินัยดีเด่นเพื่อรับทุนการศึกษาของโรงเรียน ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ ด้านการแต่งกายให้ถูกต้องตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ กฎระเบียบของโรงเรียน และการสวมใส่รองเท้าของนักเรียน ด้าน

ความรับผิดชอบต่อสุขภาพอนามัยตนเองสะอาดขึ้นและรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายดีขึ้น ด้านความมีสัมมาคารวะ นักเรียนทำความเคารพครูอย่างสุภาพอ่อนน้อม ด้านบุคลิกภาพ นักเรียนแต่งกายสะอาด มีมารยาทในการนั่งและการเดินที่สุภาพเรียบร้อย

ธนา โด่งพิมาย (2548 : 104) ได้ศึกษาการดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างวินัยด้านความรับผิดชอบต่อของนักเรียนโรงเรียนวังไม้แดงวิทยาคม อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า สภาพปัจจุบันปัญหา วินัยในตนเองของนักเรียน คือ นักเรียนแต่งกายไม่ถูกตามระเบียบของโรงเรียนและขาดวินัยด้านการรักษาความสะอาดห้องเรียนและบริเวณ โรงเรียน กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าจึงได้ดำเนินการพัฒนาในวงรอบที่ 1 โดยใช้กิจกรรม “รณรงค์การแต่งกายถูกระเบียบ” กิจกรรม “ทำความสะอาดทุกตารางเมตร” และกิจกรรม “โยมรวม” ผลการพัฒนาพบว่า นักเรียนที่แต่งกายผิดระเบียบลดลงจากเดิมมาก สำหรับวินัยในตนเองด้านความสะอาดพบว่า จำนวนนักเรียนที่ขาดวินัยด้านความสะอาดลดลง บริเวณ โรงเรียนมีความสะอาดสวยงามขึ้น นักเรียนมีความตั้งใจและเอาใจใส่ในการทำความสะอาด แต่สิ่งที่จะต้องปรับปรุงคือเวลาที่นักเรียนออกนอกบริเวณ โรงเรียน มีนักเรียนบางส่วนแต่งกายไม่เรียบร้อยและขาดวินัยด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าจึงประชุมร่วมกันเพื่อหาแนวทางพัฒนาในวงรอบที่ 2 ดำเนินการ โดยใช้กิจกรรม “เยี่ยมบ้านนักเรียน” และ กิจกรรม “การนิเทศแบบมีส่วนร่วม” เป็นกลยุทธ์ในการพัฒนา และพบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมการแต่งกายถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน ได้รับการยกย่องชมเชยเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนในโรงเรียน สำหรับวินัยด้านความสะอาดพบว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีความกระตือรือร้นในการร่วมมือกันทำความสะอาด มีความตั้งใจต่อการทำงานมากขึ้น ในภาพรวมของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย มีวินัยในการทำความสะอาดห้องเรียนและบริเวณ โรงเรียนด้วยตนเอง โดยมีต้องมีครูช่วยกำกับดูแล

โดยสรุป การดำเนินงานพัฒนาวินัยในตนเองของนักเรียนตามกรอบการศึกษาค้นคว้า 2 ด้าน คือ วินัยด้านการแต่งกายและวินัยด้านความสะอาด สามารถบรรลุตามกรอบการศึกษาค้นคว้า และมีข้อเสนอแนะ คือ ควรนำกลยุทธ์หรือกิจกรรมที่หลากหลายนำมาพัฒนาวินัยนักเรียนและให้เวลาเพียงพอต่อการดำเนินกิจกรรม มีการกำกับ ติดตาม นิเทศ การดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง มีความสม่ำเสมอในวิธีปฏิบัติและปฏิบัติได้ครบทุกคน ควรมีการตั้งเครือข่ายผู้ปกครองและการเยี่ยมบ้านนักเรียนในแต่ละชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาและชุมชนควร ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาวินัยของนักเรียน จึงส่งผลให้การดำเนินงานพัฒนาวินัยในตนเองของนักเรียนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วรจักษ์ กาศตุน (2549 : 135) ได้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยในตนเองของนักเรียนโรงเรียนบ้านหม่อมโนนสว่าง อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษา พบว่า ก่อนการพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยในตนเองของนักเรียน นักเรียนกลุ่มเป้าหมายจำนวน

63 คน ยังขาดวินัยในตนเอง ดังนี้ 1. ด้านการตรงต่อเวลา ได้แก่ มาโรงเรียนสาย ไม่เข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนกำหนด และส่งงานไม่ทันเวลา 2. ด้านการรักษาความสะอาด ได้แก่ การไม่รักษาความสะอาดของร่างกาย เสื้อผ้า ขาดความรับผิดชอบในหน้าที่เวรรักษาความสะอาดห้องเรียนและบริเวณที่รับผิดชอบ 3. ด้านการแต่งกาย ได้แก่ การแต่งชุดนักเรียน ชุดลูกเสือ-เนตรนารี และชุดพลศึกษา ไม่ถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าได้ดำเนินการเสริมสร้างวินัยในตนเองให้นักเรียนกลุ่มเป้าหมายในวงรอบที่ 1 โดยใช้กิจกรรมพัฒนาจำนวน 4 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กิจกรรมช่วยเหลือและป้องกันนักเรียน กิจกรรมเยี่ยมชั้นเรียน และกิจกรรมนักเรียนตัวอย่าง พบว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 63 คน มีการปรับพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองดีขึ้นตามลำดับ จนได้รับคัดเลือกให้เป็นนักเรียนตัวอย่าง จำนวน 24 คน

อเนก แท้สูงเนิน (2547 : 139) ได้ศึกษาการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

ด้านความมีวินัย ความสะอาดและด้านความประหยัดของนักเรียน โรงเรียนตลาดโพธิ์พิทยาคม อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาค้นคว้าปรากฏดังนี้ 1. สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีวินัย ด้านความสะอาด และด้านความประหยัด ในวันที่ 6 มิถุนายน 2546 มีสิ่งที่เป็นปัญหามากที่สุด คือ ผลการสำรวจคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนอยู่ในระดับต่ำที่สุด 3 ด้าน ได้แก่ ความมีระเบียบวินัย การรักษาความสะอาดและความประหยัดของนักเรียน คณะผู้บริหารและครู ซึ่งมีความตระหนักถึงปัญหาที่โรงเรียนต้องรีบดำเนินการแก้ไข จึงเห็นชอบให้มีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนด้านความประหยัด ความมีวินัยและความสะอาด 2. การดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนด้านความมีวินัย ความประหยัดและความสะอาด ได้แก่ การจัดประชุมระดมความคิดเห็น จัดอบรม การศึกษา คู่มือโรงเรียนต้นแบบ จัดให้มีกลุ่มพัฒนาคุณธรรมนักเรียน จัดให้มีการประชาสัมพันธ์และสอดแทรกเนื้อหาคุณธรรมจริยธรรม การประชุมหัวหน้ากลุ่มเพื่อนำเสนอผลงาน เผยแพร่ แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่ประสบความสำเร็จ และประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเพื่อสรุปถึงความสำเร็จและสภาพปัญหาต่าง ๆ 3. ผลการพัฒนา นักเรียนมีพัฒนาการด้านความมีวินัย ด้านความสะอาด และด้านความประหยัด สูงขึ้น โดยมีความรับผิดชอบต่อตนเองในการเดินทางมาเรียนอย่างตรงต่อเวลา การรักษาความสะอาด และการประหยัดทรัพยากรต่าง ๆ ภายในโรงเรียน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า นักเรียนมีการปฏิบัติด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความประหยัด ด้านความมีวินัยและด้านความสะอาด ตามลำดับ

บุญตา สัตย์ชื่อ (2548 : 120) ได้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยนักเรียน โรงเรียนบึงวิชัยสงคราม อำเภอมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า ก่อนพัฒนา นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 24 คน มีพฤติกรรมผิดวินัยด้านการรักษาความสะอาดที่เสื้อผ้า ร่างกาย สกปรก แต่งกายฉิดระเบียบ ทั้งขณะไม่เป็นที่ ด้านกิริยา มารยาทที่ไม่รู้จักทำความเคารพ แจ็งกระด้าง ด้านการประหยัดคอดออมที่ใช้เงินฟุ่มเฟือย จึงดำเนินการพัฒนาโดยการประชุมระดมความคิด เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและกำหนดกิจกรรมเพื่อพัฒนา มอบหมายงานให้ปฏิบัติ เพื่อผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าได้ดำเนินการปฏิบัติจริงและติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ผลการพัฒนาพบว่า ผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองและนักเรียน มีความพึงพอใจในกระบวนการพัฒนาการดำเนินงานเกี่ยวกับการเสริมสร้างวินัยนักเรียน ส่งผลให้ทุกฝ่ายรู้วิธีการแก้ไขปัญหาและพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย นักเรียนกลุ่มเป้าหมายได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองได้ดีขึ้นอย่างน่าพอใจทั้ง 3 ด้าน

สมพร ประเสริฐนอก (2550 : 124) ได้ศึกษาการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองกุงใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ผลการศึกษา พบว่า สภาพปัจจุบันปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองกุงใหญ่ มีนักเรียนจำนวนหนึ่งสมควรได้รับการปรับปรุงและพัฒนาให้อยู่ในระดับที่ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ด้านความประหยัด ด้านความซื่อสัตย์ และด้านความรับผิดชอบ ผู้วิจัยและกลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้ดำเนินการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในด้านต่าง ๆ ด้วยการวางแผนดำเนินการ การจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม และการนิเทศติดตามผล ส่งผลให้การดำเนินงาน ผลการพัฒนาประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ โดยนักเรียนมีพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับที่ดีขึ้น

#### 14.2 งานวิจัยต่างประเทศ

เอนคิโซ (Enciso, 2000 : 961) ได้ศึกษาการรับรู้เกี่ยวกับวินัยนักเรียนตามทัศนะของนักเรียน ครูและผู้บริหาร โดยศึกษาในโรงเรียนระดับกลางที่มีนักเรียนประมาณ 1,700 คน ครู 69 คน พฤติกรรมด้านวินัยของนักเรียน คือ พฤติกรรมไม่เหมาะสมและการกล่าวหาที่ก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการเรียนของนักเรียนคนอื่น ๆ ในชั้น จากการศึกษาเชิงเอกสาร พบว่า ความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการระบุปัญหาวินัยของครูจะต้องรับรู้ก่อนที่ดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับวินัย นักเรียนมีประสิทธิภาพในการป้องกัน หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม แต่ผู้บริหารรู้สึกว่าการนำปัจจัยสำคัญในการนำนโยบายการแก้ปัญหานักเรียน ไปใช้ได้อย่างประสบความสำเร็จซึ่ง

ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการจัดการชั้นเรียนของครูและนักเรียนมีความเชื่อว่าผู้ปกครองเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในกระบวนการแก้ปัญหาด้านวินัยนักเรียน

โจเซฟ (Joseph, 2000 : 25) ได้ศึกษาการสอนเกี่ยวกับชั้นเรียนจริยธรรม :

เกณฑ์ต้องจริยธรรมเพื่อสะท้อนการปฏิบัติโดยนำเสนอมุมมองทางทฤษฎีที่สนับสนุนหลักการและเหตุผลของอาจารย์มหาวิทยาลัยคนหนึ่ง เพื่อการสัมมนาการสอนเรื่องชั้นเรียนจริยธรรม ซึ่งตรวจสอบความเข้าใจของเกี่ยวกับประสบการณ์ ซึ่งเกิดจากมุมมอง 3 มุมมอง คือ วรรณกรรมทางครุศาสตร์เกี่ยวกับมิติทางจริยธรรมการสอน ทฤษฎีการพัฒนาจริยธรรม (เฉพาะที่สัมพันธ์กับความซับซ้อนของจริยธรรม) และแนวคิดเกี่ยวกับจินตนาการซึ่งมุ่งเน้นด้านการเลือกหลักสูตรที่ผู้สอนสร้างขึ้นในการพัฒนาเนื้อหาและกิจกรรมด้านคำถามของนักเรียน ซึ่งทำให้เกิดการสัมมนาด้านสิ่งที่นักเรียนเห็นว่าเป็นด้านที่มีคุณค่าของรายวิชา และด้านคำอธิบายเกี่ยวกับผลงานของแต่ละบุคคลในการสัมมนา ผลสำเร็จในการสอนการสัมมนาเหล่านี้ได้แก่ นักเรียนได้รับความเข้าใจลึกซึ้งที่หลากหลาย ซึ่งเป็นการเรียนรู้เพื่อมองตนเองว่า เป็นนักการศึกษาทางจริยธรรมมากกว่าที่จะเป็นผู้จัดการชั้นเรียนเพียงอย่างเดียว หลายคนเรียนรู้ที่จะมองบทบาทของครูว่าเป็นการเสนอให้เห็นจริยธรรมและนักเรียนมีภาษาจริยธรรมที่จะพูดเกี่ยวกับความอึดอัดใจที่จะหาทางออกในการสอนในโรงเรียน

จูเวลล์ (Jewell, 2001 : 646) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาทางจริยธรรม : ความรู้สึก การคิดและการกระทำ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาว่าบุคคลที่พัฒนาทางจริยธรรมแล้วเป็นบุคคลที่รู้สึกเกี่ยวกับประเด็นปัญหาจริยธรรมอย่างเข้มแข็งหรือไม่ หรือเข้าใจประเด็นปัญหาจริยธรรมหรือไม่ หรือปฏิบัติอย่างมีจริยธรรมหรือไม่ เมื่อจัดการกับคนอื่น มีประเด็นโต้แย้งกันว่า ความหมายของคำว่าจริยธรรมเกี่ยวข้องกับวิธีที่คนควรจะกระทำต่อกันอย่างไรและโต้แย้งว่า การศึกษาทางจริยธรรมควรจะจัดการกับการกระทำของคนในฐานะที่คนทำงานอยู่ภายในกลุ่ม แนวโน้มในการศึกษาสำหรับคนมีความสามารถพิเศษ เพื่อมุ่งเน้นสภาพทางความรู้ของแต่ละบุคคลเมื่ออภิปรายความเข้าใจ เช่น การรู้จักหลักจริยธรรมสากล พิจารณาเห็นว่าเป็นเรื่องเฉพาะตัวเกินความจำเป็นและเป็นเรื่องไม่เพียงพอทางแนวคิด นอกจากนี้ยังได้ทำสังเขปขั้นตอน 6 ขั้นตอนในการพิจารณาตัดสินจริยธรรมตามแบบของลอว์เรนซ์ โคห์ลเบิร์ก (Lawrence Kohlberg) คือการลงโทษและการเชื่อฟังความมุ่งหมายทางเครื่องมือของแต่ละบุคคลและการแลกเปลี่ยน ความคาดหวังร่วมกันระหว่างบุคคล ความสัมพันธ์และความเป็นไปตามความคาดหวัง ระบบสังคมและการรักษาความสำนึกทางสังคม สิทธิที่มีก่อนและสัญญาทางสังคม หรือสาธารณประโยชน์ และหลักจริยธรรมสากล ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า งานวิจัยของโคห์ลเบิร์ก คนคิดว่าอย่างไรไม่ใช่คนประพฤติดังไร

เบรนต์ซิงแฮม (Braintingham, 2001 : 146-A) ได้ทำการวิจัยการศึกษาเพื่อก้าวไปสู่ ความเป็นประชาธิปไตย กรณีศึกษา หลักการเกี่ยวกับการเป็นประชาธิปไตยถูกนำมาทำการสอน ในชั้นเรียนระดับประถมศึกษาอย่างไร โดยสังเกตในชั้นเรียน 2 ชั้นเรียน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งตามใจความสำคัญ 3 ส่วน คือ (1) เรื่องของความมีอิสระกับความรับผิดชอบ (2) กระบวนการในการตัดสินใจเพื่อประโยชน์ส่วนรวม (3) การให้เกียรติผู้อื่น อันคับแรก พบว่า ในทัศนคติของกลุ่มตัวอย่าง ผู้เข้าร่วมวิจัยคิดว่า ความมีอิสระกับความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่สำคัญ ทุกคนยอมรับว่าความมีอิสระต้องควบคู่ไปกับความรับผิดชอบ และการสอนให้รู้จักความรับผิดชอบทำได้โดยการที่ครูต้องเข้ามามีส่วนร่วม ให้ความเชื่อมั่นซึ่งกันและกัน รวมทั้งให้ความเสมอภาคในการมีสิทธิออกเสียง พบว่า กระบวนการตัดสินใจ โดยวิธีการเปิดอภิปรายแสดงความคิดเห็นและหาวิธีการแก้ปัญหา ร่วมกันเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อส่วนรวม และสุดท้ายพบว่า ตัวอย่างของการให้ความเคารพหรือการให้เกียรติผู้อื่นในสังคมระดับชั้นเรียนและใน โรงเรียน คือ การที่นักเรียนการศึกษาพิเศษสามารถเข้าร่วมเรียนในชั้นเรียนของนักเรียนการศึกษาปกติ และได้รับการยอมรับจากเพื่อร่วมชั้นเรียน เพราะความรู้ดีของกลุ่มตัวอย่างผู้เข้าร่วมการวิจัยเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากต่อการศึกษาวิจัยในชั้นเรียน

แกรนด์มอนท์ (Grandmont, 2002 : 278-A) ได้ทำการศึกษาการส่งเสริมวินัยและ การใช้ประโยชน์ของการบริหารชั้นเรียนซึ่งใช้วิธีการจัดระเบียบวินัย ตามหลักประชาธิปไตย เพื่อทำการชี้แนะแนวทางในการส่งเสริมที่สามารถประสบความสำเร็จ และเพื่อทดสอบผลกระทบของนักเรียนที่อยู่ในชั้นเรียน ซึ่งใช้วิธีการจัดระเบียบวินัยตามหลักประชาธิปไตย ที่มีต่อพฤติกรรม การแสดงออกของนักเรียนเมื่ออยู่ในชั้นเรียน โดยการสังเกต การสัมภาษณ์และการวิเคราะห์ข้อมูล ในเชิงคุณภาพ พบว่า การส่งเสริมวิธีการจัดระเบียบวินัยโดยใช้หลักประชาธิปไตยในโรงเรียน ส่งผลในการช่วยปรับปรุงด้านความประพฤติของนักเรียน สนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถดูแลตนเอง และมีความเป็นอิสระมากขึ้น และช่วยเตรียมความพร้อมให้กับครู รวมทั้งผู้บริหาร ในการแก้ปัญหา ด้านระเบียบวินัยของนักเรียน ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ยังส่งผลในการช่วยลดระดับของความเครียดในการปฏิบัติงานของครูและผู้บริหารลงได้อีกด้วย ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณ พบว่า มีนักเรียนจำนวนมากที่รู้สึกว่าคุณเองรู้จักการให้ความเคารพในสิทธิของผู้อื่น และรู้จักการรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองเมื่ออยู่ในชั้นเรียนตลอดช่วงระยะเวลาที่โรงเรียนทำการส่งเสริมวิธีการจัดระเบียบวินัยโดยใช้หลักประชาธิปไตยเป็นวิธีการบริหารชั้นเรียนที่มีประสิทธิภาพ

ดิซฮานี (Dzivhani, 2002 : 842) ได้ศึกษาบทบาทด้านระเบียบวินัยที่มีผลต่อการจัดการ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่ง ที่มีกฎระเบียบที่ตีความ แสดงผลให้เห็นจากการสอบเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาได้จำนวนมาก พบว่า เกิดจากการจัดการของโรงเรียนที่ดี เช่น นโยบายสภาพ

ห้องเรียนที่สะอาดน่าอยู่ นำเรียน บทบาทของครูผู้สอน คณะกรรมการบริหารโรงเรียน ตัวแทนนักเรียน และกฎระเบียบที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการณ์วินัยที่เหมาะสม มีการอุทิศตนให้กับการกำกับดูแลวินัย การมีแรงจูงใจในการปฏิบัติการณ์วินัยและการเป็นแบบอย่างที่ดีของคณะกรรมการบริหารโรงเรียน ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญต่อการรักษากฎระเบียบวินัยของโรงเรียน ประการสำคัญ คือ ได้รับความร่วมมือจากนักเรียนและผู้ปกครอง จึงประสบความสำเร็จได้

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งผลการวิจัยในประเทศและงานวิจัยต่างประเทศ สรุปได้ว่า การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนนั้น เป็นกระบวนการที่จะช่วยเสริมสร้างนักเรียนให้เป็นพลเมืองดี รู้จักบทบาทและหน้าที่ของตนเอง มีระเบียบวินัย รู้จักการรักษาความสะอาด และมีความประหยัด รวมไปถึงการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาที่ตนเองนับถือ เพื่อส่งเสริมให้มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ คู่ความดี มีวินัย มีคุณธรรมจริยธรรม สามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข โดยโรงเรียนรวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันจัดให้มีและให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน ดังผลของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นที่พบว่า การดำเนินการเริ่มจากสภาพที่เป็นปัญหา แล้วพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องจนสามารถบอกคุณลักษณะของนักเรียนได้อย่างแท้จริง ดังนั้นสมควรที่ทุกฝ่ายจะให้ความร่วมมือดำเนินการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง สำหรับการวิจัยการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนนาขามวิทยา ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกลยุทธ์สำหรับการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ไว้คือ การสำรวจสภาพปัจจุบันปัญหา การจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการนิเทศติดตามผล โดยกำหนดสมมติฐานไว้ล่วงหน้าว่านักเรียนจะได้รับการเสริมสร้างให้มีคุณธรรมจริยธรรมให้อยู่ในระดับที่ดีขึ้น เป็นที่พอใจของครู ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคมต่อไป

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้ชี้ให้เห็นว่าการส่งเสริมให้นักเรียนมีวินัยในตนเองเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งในการปฏิบัติงานกิจการนักเรียน ผู้ที่มีวินัยในตนเองนั้นจะเป็นผู้รู้จักกาลเทศะ รับผิดชอบ ตรงต่อเวลา ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม และแสดงพฤติกรรมออกมาในลักษณะที่สังคมยอมรับทั้งต่อหน้าและลับหลัง บุคคลที่มีส่วนในการปลูกฝังและพัฒนาวินัยในตนเองให้ทั้งเด็กมีหลายกลุ่มทั้งพ่อแม่ ครู-อาจารย์ ผู้บริหาร โรงเรียน โดยเฉพาะผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนนั้นมีส่วนสำคัญที่จะต้องให้ความสำคัญ ความสนใจในการเสริมสร้างวินัยให้นักเรียนที่อยู่ในความรับผิดชอบ ซึ่งจะทำได้แก่นักเรียนมีระเบียบวินัยดีตามที่คาดหวัง